

Korkea hedelmällisyysluku rikkaissa maissa: Israelin, Kazakstanin ja Färsaarten kokemukset

Jani Vilonen

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Poliittinen historia

Pro gradu-tutkielma

Kesäkuu 2020

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos	
Tekijä □– Författare – Author Jani Vilonen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Korkea hedelmällisyysluku rikkaissa maissa: Israelin, Kazakstanin ja Färsaarten kokemukset			
Oppiaine – Läroämne – Subject Poliittinen historia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu		Aika – Datum – Month and year 6.2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 79
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Jo vuosikymmenten ajan Suomen ja lähes kaikkien muiden rikkaiden maiden syntyvyys on ollut vahvassa alamäessä. Tämän kehityksen on pystynyt välttämään vain muutama valtio ja niistä voi ottaa oppia väestökadon torjunnassa. Tutkimukseni pääpointti onkin avata niitä tekijöitä, jotka ovat saattaneet vaikuttaa esitellyn kolmen maan kokemuksiin. Nämä maat ovat Israel, Färsaaret (saaristoa käsitellään tutkimuksessa tilan säästämiseksi itsenäisenä valtiona, vaikka onkin Tanskan osa) ja Kazakstan.</p> <p>Tutkielmassa pyrin avaamaan näitä tekijöitä analysoimalla aiempaa kirjallisuutta väestön vähenemisestä ja vertaamalla niitä kohdemaiden politiikkaan ja niiden implikaatioihin. Pyrin analysoimaan, onko näiden kolmen maan politiikoilla mitään yhteistä aiheeseen liittyen ja voidaanko niistä vetää johtopäätöksiä laajemmin. Suurimmat aiheeni ovat naisten ja erityisesti äitien asema, lapsilisät sekä kulttuuri ja näitä aiheita käsitellään joka valtion kohdalla erikseen. Tarkoitukseni ei ole vetää lopullisia johtopäätöksiä tai väittää, että löytäisin vastauksen kaikkiin kysymyksiin. Pyrkimykseni on pikemminkin löytää vihjeitä, jotka voisivat viedä keskustelua väestöpolitiikasta parempaan suuntaan.</p> <p>Tulokseni ovat jokseenkin yllättävät ja joissain osa-alueilla löysinkin yhtäläisyyksiä kaikkien kolmen maan kesken. Esimerkiksi jokaisessa maassa vanhempainvapaat ovat pidemmät kuin Suomessa ja vanhemmilla on myös parempi suoja työhönpaluun suhteen. Samaten näissä maissa tuntuu olevan vahva perhekeskeinen kulttuuri, jossa lapset nähdään elämän integraalisena osana pikemminkin kuin vaihtoehtona. Sen sijaan lapsilisillä ei näyttänyt olevan paljoakaan tekemistä syntyvyyden suhteen, sillä Israelissa ne ovat varsin vaatimattomat.</p> <p>Loppujen lopuksi voidaan todeta, että kulttuuri tuntuu olevan tärkein syntyvyyteen vaikuttava tekijä. Suomen kannalta tämä lopputulos on hiukan ongelmallinen, sillä kulttuurin muokkaaminen on vaikeaa eikä sen onnistuminen ole läheskään varmaa. Färsaaret on Suomea kulttuurillisesti lähin tutkituista maista, mikä osoittaa ettei vakaa väestö ole mahdottomuus Pohjoismaissa. Tutkielmani tärkein ja merkittävin johtopäätös on muistutus siitä, ettei laskeva väestö ole välttämätön osa maamme tulevaisuutta, vaan tätä ilmiötä vastaan on mahdollista taistella kuten Israel, Färsaaret ja Kazakstan ovat osoittaneet.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords syntyvyys, hedelmällisyysluku, väestöpolitiikka, Israel, Färsaaret, Kazakstan			

Sisällysluettelo

Johdanto	1
Katsaus aiheeseen	1
Käsitteet	2
Matalan syntyvyyden vaikutukset	2
Aiempi tutkimus	4
Tutkimuskysymykset	7
Metodit ja teoria	8
Israelin, Kazakstanin ja Färsaarten väestöllinen nykytilanne	11
Israel	12
Kazakstan	13
Färsaaret	15
Tasa-arvo ja mahdollisuus sekä työhön että perheeseen	18
Israel ja sen kaksijakoinen tilanne	18
Pohjoismaiden perheläheisin systeemi	22
Uuden ja vanhan vuoropuhelu	24
Vanhempien asema ja hedelmällisyysluku	26
Lapsilisät ja muut rahalliset tuet	30
Juutalaisvaltion paradoksaalinen perhepolitiikka	30
Färsaarten omaperäiset ja toimivat ratkaisut	34
Kazakstanin malli	36
Yhtäläisyyksien puute	39
Kulttuuri ja hedelmällisyysluku	41
Uskonto ja konflikti	41
Vakaus ja perinteet	47
Nationalismi ja kansallinen herääminen	50
Selvä trendi?	56
Maahanmuutto	59
Koulutus	61
Yhteenveto	66
Lähdeluettelo	72
Virallisjulkaisut	72

Kirjallisuus	73
Lehdet	74
Muut nettilähteet	75

Johdanto

Katsaus aiheeseen

Nykymaailmassa on monia merkittäviä ongelmakohtia, joiden avaaminen ja jopa ratkaiseminen olisi ensiarvoisen tärkeää. Jos katsomme listaa tulevaisuuden haasteista, ei kestä kauaakaan ennen kuin kohtaamme erään erittäin ajankohtaisen kysymyksen esimerkiksi Suomeen liittyen. Tulevaisuuden haasteiden joukosta erottuu vauraissa maissa matala syntyvyys, ja sen aleneminen on vain jatkunut viime vuosikymmenen aikana. Tämä koskee myös Suomea.¹

Vielä 2010-luvun alussa Suomessa hedelmällisyysluku oli lähellä kahta ja siten lähellä 2.1:n tasoa, jota tarvitaan väestön pitämiseen tasapainossa myös tulevaisuudessa. Kyseisen vuoden jälkeen on alkanut jyrkkä lasku, jonka aikana Suomen hedelmällisyysluku on laskenut 1.9:stä aina 1.4:ään, mikä on erittäin selvä ja merkittävä tiputus. Tämä ero ei kenties näytä tärkeältä ensi silmäyksellä, mutta se tarkoittaa, että 10%:n väestön vähenemisen sijasta väkiluku laskee noin 30% sukupolvea kohti, mikä tuo monia vakavia ongelmia.

Kyseinen ilmiö on herättänyt keskustelua monissa maissa ja sen aiheuttamat pitkän aikavälin ongelmat ovat nousseet otsikoihin Suomea myöten. Matala hedelmällisyysluku näet vallitsee lähes kaikissa vauraissa maissa. Kolmessa vauraassa maassa syntyvyystrendit kuitenkin poikkeavat selvästi muista. Nämä ovat Israel, Kazakstan ja Färsaaret. Viimeksi mainittu ei ole itsenäinen valtio, mutta selvästi erillinen Tanskasta ja myös syntyvyystrendeiltään siitä poikkeava. Näiden kolmen maan / alueen tarkastelu hedelmällisyyslukujen näkökulmasta tulee olemaan tämän tutkielman pääaihe.

---

¹ Tilastokeskus, Syntyvyyden jyrkkä aleneminen jatkui, 26.4, http://www.stat.fi/til/synt/2018/synt_2018_2019-04-26_tie_001_fi.html

Käsitteet

Tässä vaiheessa on hyödyllistä avata tiettyjä termejä, jotka tulevat olemaan tärkeitä. Ensinnäkin hedelmällisyyslukuilla tarkoitetaan sitä lapsimäärää, jonka nainen tulee keskimääräisesti saamaan elämänsä aikana. Tämä arvon tulisi olla 2.1, jotta lapsien vanhemmat voivat korvata itsensä jälkikasvullaan ja siten pitää väestön stabiilina. Syntyvyydellä sen sijaan tarkoitetaan sitä lapsimäärää, mikä kussakin maassa on syntynyt jonakin ajanjaksona. Nämä termit liittyvät toisiinsa, mutta ne ovat eri asioita fundamentaalisella tasolla. Tässä tutkielmassa niitä tosin tullaan käyttämään vapaammin, mutta tulen käsittelemään hedelmällisyyslukua enemmän, koska se on relevantimpi tutkittavan aiheen kannalta.

Matalan syntyvyyden vaikutukset

Miksi matala syntyvyys oikeastaan on ongelma? Asia ei ole aivan yksiselitteinen ja esimerkiksi ympäristönäkökulmasta voi argumentoida, että ihmisiä on aivan liikaa. Ottamatta kantaa tähän argumenttiin, on kuitenkin monia syitä, miksi matala syntyvyys on kaukana tavoiteltavasta ilmiöstä.

Erään näkökulman asiaan tuovat Minja Kim Choe ja Ronald R. Rundfuss teoksessa *Low and lower fertility : variations across developed countries*. He toteavat, että matala hedelmällisyysluku aiheuttaa väestön vanhenemista, mikä onkin oikeastaan tutkitun ilmiön merkittävimpiä seurauksia. Väestön vanheneminen kasvattaa vanhusten osuutta maan väestöstä, mikä tuo suuria ongelmia valtion hyvinvointiohjelmille. Asia on sinänsä yksinkertainen: mitä useampi ihminen ei työskentele, sitä enemmän muiden ihmisten tulee maksaa veroja heidän elämisestään. Toinen vaihtoehto on eläkkeiden vähentäminen, mutta tämäkään aloite ei mitä luultavimmin saisi laajaa kannatusta ilmiselvistä syistä.²

---

² Choe, Minja Kim ja Rindfuss, Ronald R., *Low and lower fertility : variations across developed countries*, 2015, *Why the Concern about Low Fertility?*

Toinen merkittävä kysymys on, kuinka dramaattisesta syntyvyyden laskusta puhumme. Esimerkiksi Alan Booth ja Ann C. Crouter teoksessa *The New Population Problem* tutkivat matalan syntyvyyden kulttuurillista vaikutusta, mutta samalla he toteavat lopuksi, että erittäin matala syntyvyys tuo enemmän ongelmia, kuin vain vähän 2.1:n alapuolella oleva hedelmällisyysluku.³ Tämä yksityiskohta onkin tärkeää painottaa varhaisessa vaiheessa tätä tutkielmaa: matalan syntyvyyden ongelmat eskaloituvat syntyvyyden laskiessa entisestään.

Tämä seikka on ongelmallinen esimerkiksi Lincoln H. Dayn kirjassa *The future of low-birthrate populations*. Tässä teoksessa Day esittää, monin paikoin vakuuttavastikin, että lievä väestönväheneminen ei välttämättä ole ongelmallista ja että sen kielteisiä vaikutuksia voi hyvinkin pitkälle lievittää poliittisilla päätöksillä ja asenteen muutoksilla. Day ei kuitenkaan kerro, kuinka nopeasta väestönlaskusta on kysymys, vaikka juuri tämä seikka on kenties avainasemassa tätä asiaa tutkiessa. Siksi Dayn teoksen kaltaiset lähteet ovat hieman ongelmallisia ja onkin syytä erotella matala ja äärimmäinen matala syntyvyys toisistaan.⁴

Ongelmana on, että harvat vauraat maat ovat onnistuneet pitämään syntyvyytensä tällä toimivalla tasolla eli 1.7 ja 2.1:n välissä, Toki poikkeuksiakin on, kuten Ranska ja Ruotsi, mutta yleisesti ottaen näidenkin maiden syntyvyysluvut ovat osoittaneet alaspäin ja nämäkin maat ovat pitäneet hedelmällisyyslukunsa edes välttävällä tasolla merkittävässä määrin maahanmuuton avulla.⁵ Vaikka tämä toki parantaa niin kutsuttua huoltosuhdetta, ei tämäkään ole täydellinen ratkaisu pulmaan.

Eräs merkittävä ja huolestuttava ilmiö tässä asiassa on matalan syntyvyyden nopea leviäminen läpi koko niin kutsutun kehittyneen maailman. Valtiot aina Japanista Yhdysvaltoihin ja Norjasta Australiaan ovat vahvasti osallisia tähän ilmiöön ja oikeastaan on jopa esitetty, että matala syntyvyys on osa rikkaiden valtioiden todellisuutta. Esimerkiksi Minja Kimin ja Rundfussin teoksessa tämänkaltaisen henki oli vahva ja siinä esitettiin, että Hollannin suhteellisen korkea hedelmällisyysluku on lähellä rikkaiden maiden maksimia.

Maailmanpankin (World Bank) tiedot näyttävät, että käytännössä koko Euroopassa, Itä-Aasiassa ja Pohjois-Amerikassa hedelmällisyysluku on alle 2.1, eikä tilanne monessakaan

---

³ Booth, Alan ja Ann C. Crouter, *The New Population Problem*, 2005, s.196

⁴ Day, Lincoln.H, *The Future of Low Fertility Populations*, 1995

⁵ Maailmanpankki, Fertility rate, total (births per woman),
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN/>

maassa näytä olevan ole muuttumassa. Ei siis ole mikään yllätys, että aiheeseen voi ottaa myös hyväksyvän ja antautuvan näkökulman, jonka kautta matalan hedelmällisyyksluvun voi hyväksyä olevan osa modernia yhteiskuntaa. Aihe ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen ja muutama rikas maa todistavatkin tämän seikan todeksi. Tulen jatkossa käyttämään juuri Maailmanpankin tilastoja esitellessäni eri maiden hedelmällisyykslukuja.

Aiempi tutkimus

Jo mainittujen tutkimusten lisäksi matalaa syntyvyyttä ovat käsitelleet ainakin Stijn Hoorensin, Jack Cliftin ja Laura Staetskyn *Low fertility in Europe : Is there still reason to worry?*⁶, Ann Buchananin ja Anna Rotkirchin *Fertility Rates and Population Decline*⁷, J. M Winterin ja Michael S. Teitelbaumin *Population, fear, and uncertainty : the global spread of fertility decline*⁸. Nämä teokset kaikki tutkivat samoja ilmiöitä, mutta niiden lähtökohdat tuntuvat olevan samankaltaisia.

Osa edellä mainituista teoksista, kuten *New Population Problem* ja *Future of Low-Fertility Populations*, ovat yleisesityksiä matalan syntyvyyden syistä ja seurauksista yleisemmin ja ne pyrkivät avaamaan asiaa monipuolisesti. Ne pyrkivät avaamaan asiaa monipuolisesti. Ne toimivat johdantoina tematiikkaan ja ovat omalta osaltaan auttaneet tuomaan tämän tutkielman tarkempaan kontekstiin. Tosin näissä teoksissa tähdätään lähinnä väestön vähenemisen aiheuttamien haasteiden minimointiin pikemminkin kuin siihen, että tuo väheneminen loppuisi.

Toiset mainituista kirjoista sen sijaan ovat tämän tutkimuksen kaltaisia case studyja eri maista, kuten myöskin tämä tutkielma. Esimerkiksi *Low and lower fertility : variations across developed countries*, sekä *Low fertility in Europe : Is there still reason to worry?* ovat kyseisiä case studyja ja tämän tutkimuksen kannalta ne ovat erittäin relevantteja. Nämä teokset analysoivat rikkaita maita ja syntyvyyden laskun syitä. *Low Fertility in Europe* on hiukan

---

⁶ Hoorens, Stijn, Clift, Jack, Staetsky, Laura: *Low fertility in Europe : Is there still reason to worry?*, 2011, The RAND Corporation

⁷ Buchanan, Ann, Rotkirch, Anna: *Fertility rates and population decline : No time for children?*, 2013, Palgrave Macmillan

⁸ Booth, Alan ; Crouter, Ann C., *The new population problem : why families in developed countries are shrinking and what it means*, 2005, Lawrence Erlbaum

vanhentunut, sillä se käsittelee aikaa ennen vuotta 2010, milloin länsi-Euroopan syntyvyys oli vielä hienoisessa nousussa. Se on kuitenkin metodikirjana suhteellisen toimiva ja se nostaa esiin avainkohtia väestötutkimuksen perinteisestä tulkintatavasta.

Low and lower fertility sen sijaan käsittelee laajempaa maavalikoimaa aina Alankomaista Japaniin. Se pyrkii löytämään syitä siihen, miksi esimerkiksi Yhdysvaltain syntyvyys on Etelä-Koreaa korkeampi ja mitkä tekijät vaikuttavat syntyvyyden tasoon ja niihin tekijöihin, jotka esimerkiksi erottavat 1.2:sta syntyvyyden 1.7:sta.

Erityisen haastava tilanne on nähtävissä esimerkiksi Itä-Aasiassa, jossa monissa maissa syntyvyys on erittäin matala. Etelä-Korean ja Japanin väkiluvut tulevat laskemaan voimakkaimmin ensi vuosikymmeninä ja Rundfussin ja Choen mukaan molemmissa maissa vallitsee varsin patriarkaalinen perhekulttuuri, joissa naisen asema ei ole erityisen vahva. On suhteellisen tavallista, että naisen ura loppuu raskauteen, mikä tekee vanhemmuudesta erittäin vaikean valinnan monelle.

Samaten molemmat kulttuurit ovat erittäin kilpailuhenkisiä ja ura onkin erittäin arvostettu monissa piireissä. Tämän vuoksi panostaminen uraan onkin monille houkutteleva vaihtoehto, mikä varmasti on merkittävä tekijä näiden maiden tulevaisuudessa. Matalan hedelmällisyyksluvun taustalla on lähes varmasti muitakin tekijöitä, mutta tuntuu loogiselta vetää yhteys naisen aseman ja syntyvyyden välille. Tätä tarkastellaan tuonnempana lähemmin.

Toinen asia, jonka kyseinen luku nostaa esille on huoli liian suuresta väestöstä. Monet hollantilaiset kokevat, että maassa on liikaa ihmisiä, mikä ymmärrettävästi vaikuttaa syntyvyyteen. Tämä käsitys näyttäisi tosin liittyvän aivan erityisesti maahanmuuttoon, mutta ilmapiiri ei myöskään ole järin lapsimyönteinen.

Myös *Low fertility in Europe* nostaa esille yleiset käsitykset liittyen perheeseen ja lapsiin. Saksaa käsittelevässä luvussa nostetaan esille nopeasti leviävä individualisaatio ja päätökset, jotka eivät ole myönteisiä perheen muodostamiselle. Toisin sanoen Saksan ja Hollannin

tapaukset näyttäisivät implikoivan, että lapsikielteiset käsitykset yhteiskunnassa laskevat syntyvyyttä, mikä tietenkin on hyvin ymmärrettävää.⁹

Tämän seikan valaisemiseksi etsin tietoa käsittelemieni maiden arvoista, poliittisista kannanotoista ja yleisesti siitä, onko käsiteltävissä yhteiskunnissa halua jatkaa sukua. On tietenkin vaikeaa todistaa tätä aukottomasti, mutta on mielestäni hyvinkin todennäköistä, että juuri yleiset käsitykset ja asenteet käsiteltävästä asiasta ovat eräs tärkeimmistä tekijöistä syntyvyyden suhteen.

Yleisiä käsityksiä on usein esitelty myös populaareissa lehtikirjoituksissa. Esimerkiksi Ilta-Sanomissa julkaistu artikkeli Tuore väestö-ennuste shokeerasi – nuorilla jyrkät mieli-piteet perheen perustamisesta: ”Ihmiset eivät nauti lapsista” tuo esille joitakin käsityksiä, jotka vaikuttavat hedelmällisyyksluvun laskuun. Artikkelissa nostetaan esille esimerkiksi työn merkitys ja muun muassa sosiaalinen paine on siirtynyt jopa lastenhankintaa vastaan. Kyseinen artikkeli tai sen esittelemät mielipiteet eivät tietenkään ole järkeviä tai sen löydökset uskottavia, mutta se on eräs vihje siihen suuntaan, että yhteiskunnan asenteet ovat merkittävämpiä, kuin raha tai valtion avustukset.¹⁰

Samansuuntaista löytyy helposti lisää. Yhdysvaltalaisen The Hill -lehden artikkelin mukaan nuorten amerikkalaisten mielestä lasten saaminen on huomattavasti vähemmän tärkeää kuin ennen. Samassa kyselyssä uskonto ja patriotismi olivat myös aiempaa heikompia arvoja, mikä voi hyvinkin liittyä matalampaan syntyvyyteen.¹¹

Väestön muuttuvat arvot ovat siis luultavasti yhteydessä myös syntyvyyteen. Aion tutkia, ovatko työ, patriotismi ja uskonnollisuus tavanomaista korkeampia arvoja tutkittavissa maissa.

---

⁹ Hoorens, Stijn, Clift, Jack, Staetsky, Laura: Low fertility in Europe : Is there still reason to worry?, 2011, The RAND Corporation, s. 27-34

¹⁰ Naakka, Anna-Maija: Tuore väestö-ennuste shokeerasi – nuorilla jyrkät mieli-piteet perheen perustamisesta: ”Ihmiset eivät nauti lapsista”, Ilta-Sanomat, 1.10.2019

¹¹ Klar, Rebecca: Poll: Patriotism, religion, kids, lower priorities for younger Americans, The Hill, 25.8.2019

Tutkimuskysymykset

Färsaaret, Israel ja Kazakstan ovat tämän tutkielman peruskivet, joiden nojalla vastauksia etsitään. Siksi haen tekijöitä, jotka voivat olla yhteisiä näille maille. Tällä tarkoitan niitä poliittisia ja kulttuurisia tekijöitä, jotka mahdollisesti ovat vaikuttaneet niiden poikkeaviin väestöllisiin kehityskulkuihin. Hypoteesini on, ettei matala syntyvyys ole erottamaton osa rikkaiden maiden tulevaisuutta, mutta erityisesti haluan ymmärtää niitä tekijöitä, joita näillä mailla voi olla yhteistä.

Näiksi tekijöiksi oletan talouden tilan ja erityisesti sen vakauden, kulttuurilliset suhtautumiset perheeseen, naisten aseman, sekä tietenkin myös mainittujen maiden perhepolitiikan. On totta, että syntyvyyteen vaikuttavat monet eri tekijät, enkä kykene analysoimaan niitä kaikkia tässä tutkielmassa. On kuitenkin esitetty, että ne ovat tärkeitä hedelmällisyysluvun kannalta ja haluan nähdä, yhtenevätkö näiden kolmen maan kokemukset näillä aloilla ja tuntuvatko ne myös pätevän muissa maissa.

Jokaiselle osa-alueelle on omistettu temaattinen luku, jossa avataan näiden maiden kehityskulkuja ao. alueella. Tulen käsittelemään lähinnä vuoden 2000 jälkeisiä tapahtumia, sillä näinä vuosina alkoi Israelin ja Kazakstanin syntyvyyksien nousu, joten se on näille kahdelle valtiolle eräänlainen vedenjakaja. Tulen lopulta myös esittämään eräänlaisen yhteenvedon, jonka aikana pyrin esittelemään löydökseni mahdollisimman toimivasti. En usko löytäväni syitä korkeaan syntyvyyteen itseensä, mutta toivon löytäväni yhdistäviä tekijäitä mainitun kolmen maan syntyvyyteen laki- ja politiikkatasolla, mistä voisi olla apua myös Suomessa. Vertaankin näitä kolmea maata myös Suomeen, koska haluan löytää konkreettisia ehdotuksia syntyvyyden nostamiseksi.

Edellä mainittujen lukujen jälkeen teen myös pikaisen katsauksen koulutuksen ja syntyvyyden suhteeseen, sekä tutkin, onko maahanmuutto vastaus matalaan hedelmällisyyslukuun. Nämä ovat lähinnä tukevia lukuja, mutta ne ovat olennaisia aiheen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen ja kysymysteni kannalta.

Metodit ja teoria

Pyrin tekemään kattavan kartoituksen kahden viime vuosikymmenen trendeistä tilastojen pohjalta. Myönnän, etteivät ne kerro koko totuutta hedelmällisyysluvuista, mikä voi aiheuttaa jonkinlaisia ongelmia. Parempaakaan vaihtoehtoa ei kuitenkaan ole ja vaihtoehdot ovat monin tavoin rajalliset. Kyselytutkimukset voisivat olla eräs vaihtoehto, mutta niistä saatavat vastaukset voisivat olla monilla tasoilla epäluotettavia, sillä niihin on helppo vastata, mutta nämä vastaukset eivät kerro välttämättä paljoakaan vastaajien valmiudesta saada lapsia.

Kirjallisuuden lisäksi olen kerännyt lehtiartikkeleita, jotka käsittelevät jotakin matalan tai laskevan syntyvyyden osa-aluetta. Lehtiartikkelit ovat toki varsin epätasällisiä lähteitä, mutta aion käyttää niitä erityisesti kartoittaessani keskustelussa esillä olleita ”perinteisiä” syntyvyyteen vaikuttavia tekijöitä. Tärkeimpiä ovat erilaiset arvotutkimukset ja ihmisten vastaukset kysymykseen, miksi he eivät halua lapsia.

E erityisen ongelmallisia näistä lähteistä tekee se, etteivät ne aina käsittele valitsemaani kolmea maata. Niissä kuitenkin esitellään muissa maissa tapahtuvia ilmiöitä, joita kirjoittaja haluaa nostaa esille liittyen syntyvyyden laskuun. Nämä kirjoitukset eivät ole suoraan verrannollisia käsittelemiini maihin, mutta aion käyttää niitä tukena, kun vertaan esimerkiksi edellä mainittujen kirjojen esittämiä teorioita rikkaiden maiden matalaan syntyvyystasoon. Toivon niiden täydentävän sitä arsenaalia, jonka avulla pyrin kattavaan kuvaan rikkaiden maiden syntyvyyden laskulle esitellyistä syistä ja vertaamaan niitä Israeliin, Kazakstaniin ja Färsaariin.

Tärkeimpänä teoriana on Ulrich Beckin niin kutsuttu riskiyhteiskuntateoria, joka tulee relevantiksi kolmannessa pääluvussa eli kulttuuriosiossa. Kyseessä on nyky-yhteiskuntaa käsittelevä teoria, joka pyritään yhdistämään syntyvyyteen Winterin ja Tetelbaumin teoksessa. Riskiyhteiskunnan käsite pyrkii selittämään modernisaation aiheuttamat muutokset uudella tavalla, joka ottaa huomioon sosiaalisen muutoksen tuoman epävarmuuden. Beck kutsuu tätä muutosta refleksiiviseksi modernisaatioksi. Tämän termin

implikaatio on se, että modernisaatio vaikuttaa prosessina myös itseensä, toisin sanoen implikoiden, että modernisaatio ei ole suoraviivainen prosessi.¹²

Hedelmällisyysluvun kannalta tämä on relevanttia siitä näkökulmasta, että modernisaatio hävittäessään vanhoja rakenteita on myös murskannut perinteiset perhejärjestelmät sekä käsitykset seksuaalisuudesta. Tämä seikka puolestaan tuo mukanaan epävarmuutta ja epävarmuuden torjumiseksi turvaudutaan uudenlaisiin toimiin.

Beckin teoria perustuu tietoon ja sen laajempaan leviämiseen. Tieto yhteiskunnan rakenteista helpottaa niiden kyseenalaistamista, mikä romuttaa näitä rakenteita aina vain tehokkaammin. Seurauksena tästä prosessista on se, että yksilöiden valinnan mahdollisuudet valita laajenevat entiseen verrattuna, mikä luo paitsi mahdollisuuksia, myös uhkakuvia. Beck eroaa muista tutkijoista siinä, että hän tunnustaa materiaalsen maailman vaikutuksen ihmisten toimintaan, mutta marxismin vastaisesti hän ei näe modernisaatiota lineaarisena prosessina, vaan toteaa sen olevan epävarma ja muuttuva ilmiö.

Perheen perustamista ei siis enää nähdä itsestäänselvyytenä ja lapsia saatetaan jopa pitää omaa elämää rajoittavina ja siten epätoivottavina. Tämä liittyy yleiseen lapsivastaiseen ilmapiiriin, mutta tulen käsittelemään sitä erilaisena tekijänä. Beckin teoria tulee olemaan täydentävä osa-alue kulttuuriosiossa ja toivon, että löydän loogisia johtopäätöksiä tämän riskiyhteiskunnan hallinnan ja korkeamman syntyvyyden välillä.

Tyypiltään tämä työ on vertaileva tutkimus, joka pyrkii löytämään uutta tietoa refleктоimalla eri maiden dataa ja trendejä toisiinsa. Hyötynä tässä näkökulmassa on se, että tutkimalla samoja lukuja näissä maissa saadaan suhteellisen luotettavia korrelaatioita kyseiseen dataan liittyen. Tämä tietenkin auttaa tekemään tiettyjä yleistyksiä ja niillä voi näyttää, että jokin ilmiö ei ole vain jonkin maan erikoispiirre. Samaten näiden lukujen vaikutus tutkittuun ilmiöön on mahdollista näyttää.

Ongelmana vertailevassa tutkimuksessa on se, ettei se lopulta todista aukottomasti eri tekijöiden vaikutusta tutkittuun aiheeseen. Vaikka kaikki kolme maata jakaisivat jonkin tietyn piirteen ja sen lopputuloksen, on mahdotonta sanoa että tämä piirre johtuisi jostakin seikasta. Tämä tutkimustapa voi vain näyttää, että jotkin tekijät näyttävät liittyvän tutkittuun

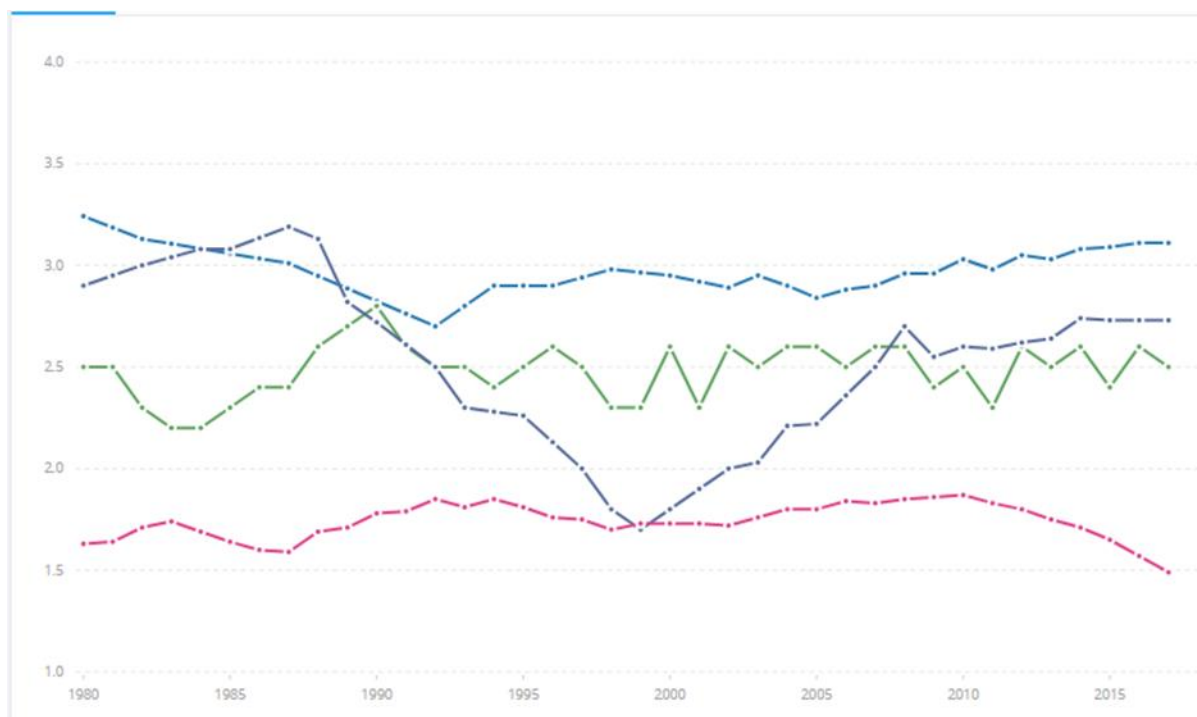
---

¹² Winter, J. M. ; Teitelbaum, Michael S., Population, fear, and uncertainty : the global spread of fertility decline, 2013, Yale University Press, s.40-42

kohteeseen mikä ei tietenkään ole lopullinen totuus, mutta se on paras mahdollinen tapa tutkia tämänkaltaisia aiheita.

Israelin, Kazakstanin ja Färsaarten väestöllinen nykytilanne

Ennen varsinaisten poliittisten päätösten avausta on syytä luoda katse käsiteltävien maiden lähihistoriaan. Tämä on oleellista ymmärtääksemme, mikä näiden maiden tilanne on nyt ja millaista taustaa varten niiden väestöpolitiikka on rakennettu. Tämä esitelmä toimii pohjana myöhempien lukujen aiheille.

Israelin, Färsaarten, Kazakstanin ja Suomen hedelmällisyysluvut 1980-2017. Lähde
Maailmanpankki.

Vaaleansininen=Israel, Tummansininen= Kazakstan, vihreä=Färsaaret,
vaaleanpainen=Suomi

Israel

Kuten edellisessä luvussa mainittiin, Israelin juutalaisen kansanryhmän hedelmällisyysluku on poikkeuksellisen korkea kehittyneen maan väestölle. Se oli laskemassa hitaasti mutta varmasti aina 1990-luvulle asti, joskaan se ei koskaan alittanut 2.1:n rajalukua. 2000-luvun alkuvuosina kuitenkin tämä trendi murtui ja juutalaisten hedelmällisyysluku alkoi hieman peräti nousta. Samaan aikaan arabiväestön syntyvyys jatkoi laskuaan, mutta sen historiallisesti korkeamman tason takia väestöryhmien hedelmällisyysluvut kohtasivat vasta muutaman vuosi sitten. Vielä nykyäänkin muslimeilla on korkeampi syntyvyys kuin juutalaisilla, mutta tämä väli on nykyisin pieni ja se kapenee entisestään vieläkin.¹³

Tällä hetkellä Israelin juutalaisten hedelmällisyysluku on 3.17, mikä on huomattavasti korkeampi kuin se taso, jota vaaditaan väestön stabilisoimiseen.¹⁴ Tässä tilanteessa on syytä kuitenkin avata juutalaisten sisäisiä eroja, sillä he eivät ole Israelissa mikään monoliittinen joukko. Hedelmällisyysasioissa tärkeimpiä ryhmiä on neljä: maalliset juutalaiset (hilonim), perinteiset (masortim, heidät voidaan joskus vielä jakaa kahteen pienempään osaan), ortodoksit (datiim), sekä ultra-ortodoksit (haredim). Nämä neljä ryhmää ovat kulttuurillisesti erilaisia, mutta ne eroavat radikaalisti myös hedelmällisyysluvuissa.

Ultra-ortodoksien keskuudessa tämä luku on 7.1¹⁵, ortodokseilla 4,2, perinteisille 2.6-3 ja 2.1 maallisilla.¹⁶ Toisin sanoen uskonnollisimpien ryhmien keskuudessa hedelmällisyysluku on korkeampi, kuin maallisemmilla, mikä ei sinänsä ole yllättävää laajempien trendien valossa. Merkittävää on kuitenkin se, että jopa maallisilla juutalaisilla syntyvyys on juuri 2.1, vaikka suhteellinen osuus tätä menoa. Luku on myös korkeampi kuin monissa muissa kehittyneissä maissa, mikä on jo itsessään merkittävää.

Mitä uskonnollisempiin ryhmiin tulee, heidän syntyvyytensä on erittäin korkea, mikä ei tietenkään ole pelkästään hyvä asia. Kiinnostavaa kuitenkin on, ettei monessa maassa ole

¹³, TOI Staff, Jewish, Arab fertility rates in Israel on par for first time, Times of Israel, 15.11.2016

¹⁴ Rosenberg, David: Demographic Shift: Israeli Jewish fertility rate tops Arab rate, hits 45-year high, Israel National News, Israel National News, 4.10.2019

¹⁵ Arlosoroff, Meirav: Haredim Are Leaving the Fold, but the Community Is Growing, Haaretz, 13.11.2019

¹⁶ Maor, Dafna: With Fertility Rising, Israel Is Spared a Demographic Time Bomb, Haaretz, 29.5.2018

ortodoksien ja ultra-ortodoksien kaltaisia suuria ryhmiä, jotka vaikuttaisivat merkittävästi koko maan väestöasioihin.

Eräs huomionarvoinen seikka on, ettei viimeaikainen hedelmällisyysluvun nousu selity vain uskonnollisten ryhmien hedelmällisyysluvuilla. Syntyvyys on ollut nousussa myös maallisten ryhmien keskuudessa, mikä on rikkaassa massa harvinaista. Juuri tästä syystä on syytä keskittyä myös maallisten juutalaisten trendeihin, sillä ne ovat silti radikaalisti erilaisia, kuin esimerkiksi maallisten eurooppalaisten kokemukset.¹⁷

Käsittelen ortodoksien ja ultra-ortodoksien trendejä, sillä ne ovat täysin poikkeuksellisia ja kertovat Israelin juutalaisten hajanaisuudesta. Näiden ryhmien kehityssuunnat ja viimeaikaiset tapahtumat ovat oleellisia, jos haluamme saada jotain selville Israelin hedelmällisyysluvuista ja niistä tekijöistä, jotka ylläpitävät sitä.

Kazakstan

Kazakstan radikaalisti Israelista. Kyseinen valtio itsenäistyi vuonna 1991 Neuvostoliiton romahtamisen seurauksena, minkä jälkeen se oli Nursultan Nazarbayevin ja hänen puolueensa Nur Otanin hallinnassa. Tänä aikana maa on rakentanut suhteellisen läheiset suhteet Venäjään, mutta se on myös ottanut siihen jonkin verran etäisyyttä, esimerkiksi aloittamalla siirtymisen kyrillisistä latinalaisiin kirjaimiin.¹⁸

Mitä väestöön tulee, Kazakstan on kokenut merkittävän muutoksen viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Vuonna 1989 etnisiä kazakkeja oli väestöstä 39.7%, kun taas etnisiä venäläisiä oli noin 37%.¹⁹ Molempia ryhmiä oli siis lähes yhtä paljon, mutta nykyisin tilanne on muuttunut rajusti. Nykyään kazakkeja on 67% ja venäläisiä 19%, mikä on erittäin radikaali muutos vain kolmena vuosikymmenenä. Tämä ei johdu täysin

---

¹⁷ Keyser, Zachary: Israel's fertility rate comparable to U.S. 'baby boom,' study finds, The Jerusalem Post, 18.2.2019

¹⁸ Altynsarina, Elya: Kazakhstan adopts new version of Latin-based Kazakh alphabet, The Astana Times, 26.2.2018

¹⁹ Демоскоп Weekly, № 467 – 468, 23.5-5.6.2011, Всесоюзная перепись населения 1989 года. Национальный состав населения по республикам СССР, https://web.archive.org/web/20110604055936/http://demoscope.ru/weekly/ssp/sng_nac_89.php?reg=5

syntyvyystrendeistä, vaan ilmiöön liittyy myös vahvasti etnisten venäläisten voimakas maastamuutto. Venäläisten määrä on lähes puolittunut näinä vuosina.²⁰

Venäläisten hedelmällisyysluku Kazakstanissa oli noin 1.3 vuonna 2006²¹, ja kazakkien 2.7, mikä on jo sinänsä suuri ero. Ottaen kuitenkin huomioon, että maan hedelmällisyysluku on noussut 0.5 sitten vuoden 2006, täytyy kazakkien nykyisen luvun olla yli 3, joten näiden ryhmien ero on jo varsin häkellyttävä. Toki on mahdollista, että venäläistenkin hedelmällisyysluku on noussut sen jälkeen, mutta jatkuvien trendien perusteella nousu lienee vähäistä. Ero heijastuu myös suoraan Kazakstanin alueiden sisäisiin syntyvyyseroihin, jotka ovat erittäin huomattavia. Pohjois-Kazakstan on perinteisesti ollut etnisesti venäläinen ja vaikka sekin muuttuu hiljalleen, on silti venäläisemmillä alueilla huomattavasti matalampi syntyvyys kuin kazakkivaltaisilla. Esimerkiksi pohjoisella Kostanayn alueella hedelmällisyysluku on 1,77, Pohjois-Kazakstanin alueella 2,01 ja Pavlodarin alueella 2,17. Lisäksi Almatyn kaupungissa, jossa on vielä suuri venäläisvähemmistö, kyseinen luku on 1,76.²²

Kazakkivaltaisissa etelässä ja lännessä hedelmällisyysluku on toista luokkaa. Kaikista korkein syntyvyys löytyy Turkestanin alueelta, jossa se on peräti 4,01. Mangystau, Almatyn alue, Zambyl, sekä Kyzylorda ovat niin ikään alueita, joilla luku on korkea. Kaikki nämä alueet ovat vahvasti kazakkivaltaisia ja ne sijaitsevat Keski-Aasian maiden rajalla, kaukana Venäjältä. Hyvin selvä trendi on siis näkyvissä, ja on käytännössä varmaa, että kazakkien osuus koko maan väestöstä tulee kasvamaan myös tulevaisuudessa.

Kazakstan on selvä esimerkki siitä, että valtion politiikka ei välttämättä ratkaise hedelmällisyystrendejä. Samat tuet ovat tarjolla myös etnisille venäläisille, mutta kazakkien syntyvyys on kaksinkertainen. Kyseessä ei ole maan epävakaas tai laajamittainen rasismi ja venäjän kielellä on esimerkiksi virallinen asema valtion tasolla. Tässä mielessä Kazakstan antaa kiehtovan esimerkin siitä, että pelkästään valtion tuet eivät ratkaise väestöryhmien syntyvyyttä.

---

²⁰ ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA, <https://www.britannica.com/place/Kazakhstan/People>

²¹ Abuov, Anas: ETHNIC DIFFERENTIATION OF FERTILITY IN KAZAKHSTAN, 2010, s.59

²² Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитеті, Жедел ақпарат, 2018 жылға жас топтары бойынша туу коэффициенттері

Tässä yhteydessä on syytä nostaa esille kulttuuri ja uskonto. Kazakit kuuluvat samaan kulttuuriryhmään kuin keskiaasialaiset ja jakavat islamin uskon niiden kanssa. Kazakstan ei kuitenkaan ole islamistinen maa, mutta on totta, että viime vuosina lievää uskonnollista heräämistä on tapahtunut kansallisidentiteetin muodostumisen sivuvaikutuksena. Toistaiseksi on epäselvää, miten nämä kaksi asiaa vaikuttavat toisiinsa, mutta se on kuitenkin tärkeää pitää mielessä toistaiseksi.²³

Sekä Israelissa, että Kazakstanissa on siis alueita, joissa hedelmällisyysluku on erittäin korkea. Israelissa nämä ovat ultra-ortodoksien asuttamat alueet²⁴ ja Kazakstanissa etelä ja länsi. Nämä alueet ovat muuta maata uskonnollisempia, mikä tuntuu osoittavan uskonnollisuuden ja hedelmällisyysluvun yhteyden. Vaikka tämä trendi on nähtävissä muuallakin, sitä ei kannata saman tien julistaa ainoaksi tekijäksi, sillä viimeinen tutkimamme alue sotii tätä ajatusta vastaan.

Färsaaret

Färsaaret on Tanskan kuningaskuntaan kuuluva autonominen alue, joka sijaitsee erossa muusta maasta keskellä Pohjois-Atlanttia. Verrattuna Israeliin ja Kazakstaniin kyseessä on pieni alue, sillä sen väkiluku on vain noin 50 000, eikä sen pinta-alakaan ole kovin laaja. Saariston väestö on lisäksi suhteellisen hajanainen, eikä pääkaupunki Torshavnissakaan ole enempää kuin 13 000 asukasta.

Hedelmällisyysluvultaan Färsaaret tosin on hyvin poikkeuksellinen Euroopan mittakaavassa. Saariston hedelmällisyysluku on nimittäin 2,48 eli ylittää selvästi tarvitun 2.1:n rajan. Yksikään muu valtio tai alue Euroopassa ei ole lähelläkään tätä lukua ja vielä kiinnostavamman tästä ilmiöstä tekee se, että alue on säilyttänyt tämän tasoisen syntyvyyden aina 1980-luvun alusta asti. Matalimman hedelmällisyyslukunsa Färsaaret saavutti itse asiassa vuonna 1983, minkä jälkeen se on pysynyt suhteellisen staattisena.²⁵

Tämä on erittäin merkittävää, sillä käytännössä hedelmällisyysluvun laskun ei ole yhdessäkään Euroopan maassa tai alueella pysähtynyt millekään tietylle tasolle, vaan ne ovat

---

²³ Abugaliyeva, Meruyert: New Muslim identity must be shaped based on modernised Kazakh national culture, says Kazakh Naib Mufti, The Astana Times, 19.4.2018

²⁴ Alon, Amir: Stats show Israel has highest fertility rate in the West, Ynetnews, 13.3.2018

²⁵ Hagstova Føroya, Births, <https://hagstova.fo/en/population/births-and-deaths/births>

usein jatkaneet laskuaan tai, kuten Israelin ja Kazakstanin tapauksessa, lähteneet jopa nousuun. Toki Färsearillakin on tiettyä heilahtelua näkynyt syntyvyyden suhteen, mutta luku ei ole kertaakaan laskenut 2.1:n alle tai ylittänyt 2.7:ää näiden vuosikymmenten aikana. Tämä on erittäin epätavallinen ilmiö ja vielä kiinnostavamman siitä tekee saariston asema osana Pohjoismaita.

Färsearten korkeaa hedelmällisyyslukua on tutkittu Israelia ja Kazakstania enemmän ja tietyillä lehdillä on jopa vastauskin valmiina tutkimaani kysymykseen. Färsearten syntyvyys lasketaan ”perhearvojen” ja ”lapsirakkauden” seuraukseksi. Se toki on uskottava, mutta abstrakti pointti.

Eräs huomio asiasta on kuitenkin tehtävä. Pitkän aikaa kaksi muuta Atlantin saarta, Grönlanti²⁶ ja Islanti²⁷, jakoivat Färsearten pitkään korkean syntyvyyden ja molemmilla alueilla hedelmällisyysluku säilyi yli kahdessa aina tähän vuosikymmeneen saakka. Pitkään siis näytti siltä, että nämä saaret jakoivat samat tekijät, jotka johtivat korkeaan syntyvyyteen. Viime vuosien aikana Grönlannin ja Islannin hedelmällisyysluvut ovat sukeltaneet merkittävästi ja siten seuranneet yleispohjoismaalaista trendiä.

Sen sijaan Färsearet ovat vastustaneet tätä kehityskulkua ainakin toistaiseksi. On syytä muistaa, etteivät nämä luvut ole kiveen kirjoitettuja, mikä tekee tämän kaltaisista tutkimuksista hiukan riskialttiita. Jos olisin keskittynyt tutkimaani aiheeseen vuosikymmen sitten, Grönlanti ja Islanti olisivat luultavasti tulleet mukaan tarkasteluun. Näin ollen täytyy pitää täysin mahdollisena, että tutkimani trio putoaa 2.1:n hedelmällisyysluvun alle tulevina vuosina. Itse asiassa Israelin syntyvyys onkin laskenut vuonna 2019 jokusen prosentin. Se on syntyvyys on kuitenkin edelleen korkea, mutta haluan painottaa, etten väitä näiden kolmen maan olevan immuuneja yleisemmille trendeille. Tällä hetkellä ne ovat kuitenkin parhaat esimerkit siitä, että laskeva syntyvyys ole välttämätön ja siksi ne ovat parhaat esimerkit juuri nyt.

Kaksi maata, jotka mainitsin ehkä tämän tutkielman kriteerit täyttäviksi, ovat Oman ja Malesia. Oman on onnistunut pysäyttämään hedelmällisyyslukunsa laskun 2.8-2.9:n, mikä on

---

²⁶ Statbank Greenland, Fertility 1977-2018, http://bank.stat.gl/pxweb/en/Greenland/Greenland__BE__BE10__BE1001__BE100130/BEXBLSF1.px?rxid=BE_XBLSF103-02-2020%2011:47:48

²⁷ Statistics Iceland, Births, <https://www.statice.is/statistics/population/births-and-deaths/births/>

erittäin merkittävä saavutus.²⁸ En kuitenkaan käsittele käsittele sitä tässä tutkimuksessamaan väestöstä suuri osa on maahanmuuttajia köyhemmistä maista kuten Etelä-Aasiasta, mikä vie vertailukelpoisuutta muihin maihin.

Malesiassa puolestaan ainoastaan etnisillä malaijeilla syntyvyys on yli 2.1, mikä on merkittävää jo pelkästään ottaen huomioon Malesian pitkän historian rikkaana maana. Jätän sen kuitenkin pois sen etnisen heterogeenisuuden ja malaijienkin laskevan syntyvyyden vuoksi.

---

²⁸ Fertility rate, total (births per woman) – Oman, Maailmanpankki,
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=OM>

Tasa-arvo ja mahdollisuus sekä työhön että perheeseen

Israel ja sen kaksijakoinen tilanne

Sukupuolten välinen tasa-arvo on vaikeasti mitattava ja kiistanalainenkin käsite, jonka rajaaminen ei ole aivan yksinkertaista. Kaikissa kolmessa maassa naisten juridinen tasavertaisuus miesten kanssa toteutuu kokonaisuudessaan, eikä näkyvää ja avointa syrjintää ole. Tasa-arvon määrittelemisen tälle tasolle olisi kuitenkin typerää, sillä aihe on paljon laajempi ja mutkikkaampi.

Kuten edellä todettiin, syntyvyyden kannalta merkittävin tasa-arvokysymys on naisten mahdollisuus kouluttautua ja menestyä työelämässä samalla tavalla miesten kanssa. Toisin sanoen, onko naisilla esteitä työelämän alalla ja kuinka hyvin heiltä onnistuu äitiyden ja työn tasapainottaminen keskenään? Onko naisilla joitakin merkittäviä esteitä, jotka pakottavat heitä valitsemaan näiden kahden roolin välillä? Ja lisäksi täytyy kysyä, miten miehet suhtautuvat näihin kysymyksiin ja onko esimerkiksi parisuhdeväkivalta suuri ongelma?

Aihe on olennainen, sillä naisten hyvä asema rikkaissa maissa näyttäisi olevan yhteydessä hieman korkeampaan syntyvyyteen. Tämä näkyy esimerkiksi Ranskassa ja Ruotsissa, mutta toisaalta toisissa vastaavissa maissa, kuten Saksassa ja Suomessa, eivät naisten asemaakaan parantamalla ole kyennyt nostamaan syntyvyyttään. Haluankin tietää, näkyykö tämänkaltaista riippuvuutta tässä tutkimuksessa.

Ensisilmäyksen asiaan antaa Global Gender Gap Report vuodelta 2018, joka määrittelee suuren määrän maita niiden naisten aseman mukaisesti. Se määrittelee maat naisten työnteon, koulutuksen, terveyden ja poliittisen edustuksen mukaisesti. Kyseessä on World Economic Forumin julkaisema tutkimus ja vaikka se ei vastaakaan suoraan esittämiini

kysymyksiin, antaa se kuitenkin jonkinlaista osviittaa naisten asemasta esittelemissäni maissa.²⁹

Kyseisessä tutkimuksessa Israel löytyy sijalta 46, Kazakstan 60 ja Tanska 13. Färsaaret eivät esiinny listalla, sillä kyseessä ei ole itsenäinen valtio, mutta Tanska antaa hyvää referenssiä myös saariston suhteen. Tutkimuksessa oli mukana 149 maata, joten kaikki kolme maata olivat keskiarvon yläpuolella. Jokainen niistä voitti esimerkiksi Japanin, joka oli sijalla 110, joten näyttäisi siltä, että ainakin kyseisen maan suhteen naisten suurempi taloudellinen vapaus vaikuttaisi syntyvyyteen.

Ottaen tosin huomioon, että tutkimuksen kärjestä löytyvät Islanti, Norja, Ruotsi ja Suomi, olisi hätiköityä vetää suuria yhteyksiä tämän tilaston ja hedelmällisyysluvun välille. Ruotsi ja Islanti toki ovat paremmassa asemassa, kuin monet muut rikkaat maat, mutta se fakta, että Kazakstanin syntyvyys on paljon korkeampi kuin kärkimaan puhuu tämän suuntaisia spekulatioita vastaan.

Toisin sanoen Global Gender Gap Report ei anna kovin suurta osviittaa naisen aseman ja syntyvyyden välisestä yhteydestä. Olisi järjetöntä väittää, että Japanin ja Etelä-Korean matalat sijoitukset todistaisivat tutkittavan kolmen maan syntyvyyksien liittyvän naisten taloudelliseen asemaan. Jonkinlainen yhteys naisten heikon aseman ja matalan syntyvyyden välillä voi löytyä, mutta naisten erinomainen asema sen sijaan ei tunnu vaikuttavan ainakaan syntyvyyttä kohottavaan suuntaan.

Seuraavaksi on aika pyrkiä tutkimaan tarkemmin, miten naiset onnistuvat työelämän ja perheen tutkimissamme maissa. Pyrin laajalti tutkimaan samoja mittareita kuin edellä esitelty tutkimus, mutta aion keskittyä niihin yksityiskohtaisemmin. Lopuksi aion arvioida, kuinka selvä yhteys naisten arjen sujuvuuden ja hedelmällisyysluvun välillä on.

Ensinnäkin voimme todeta, ettei yhdessäkään esitellyssä maassa ole vahvaa estettä naisten opiskelulle ja työnteolle. Esimerkiksi Israelissa naisista 74% oli työllistetty vuonna 2016 ja vaikka luku on matalampi kuin miehillä, on se silti noussut viime vuosina merkittävästi ja nopeasti.. Mikä tekee asiasta entistäkin kiintoisamman on se, että esimerkiksi äitien työnteko on lisääntynyt, mikä on suuri murros tällä vuosituhanella. Miten Israel on kyennyt

---

²⁹ The Global Gender Gap Report, World Economic Forum, 2018

helpottamaan naisten uran ja vanhemmuuden yhteensovittamista, joka on selvästi parantunut kyseisessä maassa viime vuosina?³⁰

Eräs asia, joka on tärkeä noteerata heti alkuun on se, että Israelin äitiysloma on epätavallisen pitkä. Se kestää peräti 26 viikkoa³¹, mikä on merkittävästi pitempi kuin esimerkiksi Suomessa (15 viikkoa).³² On hyvin luultavaa, että tämä tekee lapsen syntymästä vähemmän stressaavan muutoksen äidille. Samalla se mahdollistaa helpomman siirtymisen takaisin työelämään, mikä on varmasti mukava asia tuoreelle äidille. On toki muistettava, etteivät läheskään kaikki palaa töihin välittömästi tilaisuuden salliessa, mutta tämänkaltaiset lait luovat lisää mahdollisuuksia ja lähettävät signaalin, että vanhemmuutta tuetaan.

Israelin isyysloma oli ennen erittäin lyhyt. Tällä hetkellä se kestää vain viikon³³, mikä on äärimmäisen lyhyt aika, joskin äiti voi myös antaa osan omasta lomastaan isälle. Tämä on sinänsä kiinnostava seikka, sillä joissakin Euroopan maissa pitkä isyysloma on nähty eräänä tapana edistää sukupuolten tasa-arvoa. Vaikka asiat varmasti ovatkin näin, ei tämä asia tunnu juuri vaikuttavan syntyvyyteen ainakin Israelissa.

Sen sijaan Israelin raskaana olevia naisia tukevat lait ovat erittäin laajat. Valtio antaa monia helpotuksia ja tukia naisille sekä ennen synnytystä ja sen jälkeen esimerkiksi lyhyemmillä työpäivillä ja ilmaisilla seurannoilla. Samaten Israelin päivähoido on hyvin laajasti tuettua, eikä se juuri useimpia perheitä rahallisesti rampauta. Toisin sanoen Israel on luonut ympäristön, jossa naisten halutaan olla äitejä ja työntekijöitä samanaikaisesti.³⁴

Kuitenkin on syytä kysyä, ovatko Israelin tuet vanhemmille niin paljon paremmat kuin esimerkiksi Suomessa. Suomikin kuitenkin antaa äideille monia eri tukia ja palveluita alennuksella ja samalla täällä muun muassa isyyslomat ovat pidempiä. Monet lähteet kuitenkin puhuvat Israelin ”perhesuuntautuneesta” kulttuurista ja onkin jopa todettu, että

---

³⁰ Grave-Lazi, Lidar: Israeli women are more employed, but earn less than OECD counterparts, The Jerusalem Post, 8.3.2016, <https://www.jpost.com/Israel-News/Israeli-women-are-more-employed-but-earn-less-than-OECD-counterparts-447194>

³¹ Levush, Ruth: Israel: Knesset Provides Extended Parental Leave to Fathers of Multiple Babies Born at One Birth, Library of Congress, 7.6.2018, <https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/israel-knesset-provides-extended-parental-leave-to-fathers-of-multiple-babies-born-at-one-birth/>

³² Äitiysraha, Kela, <https://www.kela.fi/aitiysraha>

³³ TOI Staff: Top economist says fathers must take parental leave, for the good of the country, Times of Israel, 7.11.2019, <https://www.timesofisrael.com/top-economist-says-fathers-must-take-parental-leave-for-the-good-of-the-country/>

³⁴ Kolzchut: Pregnancy and Childbirth, https://www.kolzchut.org.il/en/Pregnancy_and_Childbirth

Israelissa lasten saaminen nähdään oletusarvona.³⁵ Toisin sanoen näyttää siltä, että Israel lainsäädännön puolesta tekee paljon työtä sen suhteen, ettei kukaan jäisi lapsettomaksi vain sen vuoksi, että töihin palaaminen ei olisi helppoa tai mahdollista.

Tässä tilanteessa on toki myös syytä muistaa Israelin eri väestöryhmät. Toiset ryhmät tuntuvat ottavan tarjotuista eduista enemmän irti kuin toiset, mutta samalla kulttuurilliset erot näkyvät myös selvästi. Kaikista Israelin väestöryhmistä alhaisin työllisyys on arabinaisilla, joilla on perinteisesti ollut varsin matala koulutustaso. Tämä luku on kyllä nousemassa nopeasti, mutta se on silti vain noin 40%.³⁶

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että muslimiarabinaisilla olisi matalampi syntyvyys. Kuten todettu, heidän hedelmällisyyslukunsa on noin 3.2 eli korkeampi kuin juutalaisilla keskimäärin. Samaten arabiväestö on köyhempi kuin juutalainen, mutta myös uskonto tuntuu olevan olennainen osa arabinaisten syntyvyydessä, sillä suurin osa heistä on muslimeja. Heidän tilanteensa on monin tavoin monimutkainen, mutta heidänkin hedelmällisyyslukunsa on ollut tasaisessa laskussa, eikä se siten eroa suuresti arabien syntyvyydestä Israelin ulkopuolella.³⁷ Kristittyjen arabien syntyvyys on huomattavasti matalampi, joten edellinen toteamus koski muslimiarabeja.³⁸

Mitä tulee ryhmään, jolla on Israelin korkein hedelmällisyysluku (suhteellisen pienen beduiiniväestön jälkeen), heidän kokemuksensa on varsin kiinnostava. Haredinaisilla on jopa enemmän vapautta valita uransa kuin miehillä, sillä ultraortodoksijuutalaismiesten on perinteisesti oletettu omistavan elämänsä Tooran tutkimiselle, eivätkä he siten ole osallistuneet työelämään. Samaten heille on annettu oikeus olla osallistumatta asepalvelukseen, mikä on tehnyt haredimiehistä varsin eristäytyneen ryhmän.³⁹

---

³⁵ Stonestreet, John, Rivera, Roberto: Why fertility is high in Israel, The Arkansas Democrat: 14.10.2018, <https://www.arkansasonline.com/news/2018/oct/14/why-fertility-is-high-in-israel-2018101/>

³⁶ Gradstein, Linda, Arab Israeli women joining the labor force in large numbers,, the Jerusalem Post 3.6.2019, <https://www.jpost.com/Israel-News/Arab-Israeli-women-joining-the-labor-force-in-large-numbers-591301>

³⁷ Rosenberg, David: Israeli Jewish fertility rate tops Arab rate, hits 45-year high, Israel National News, 4.10.2019, <http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/269748>

³⁸ Halon, Eytan: Israel's Christian population grows to 177,000 citizens, The Jerusalem Post, 23.12.2019, <https://www.jpost.com/israel-news/israels-christian-population-grows-to-177000-citizens-611884>

³⁹ Weiss, Raysh: Haredim (Charedim), or Ultra-Orthodox Jews, My Jewish Learning, <https://www.myjewishlearning.com/article/haredim-charedim/>

Naisista ehdoton enemmistö sen sijaan työskentelee ja kasvava prosenttimäärä myös hankkii korkeakoulututkintoja.⁴⁰ Tässä mielessä on kuitenkin kiehtovaa, ettei tämä kehitys tunnu vaikuttaneen haredinaisten syntyvyyteen, vaikka yleisesti näyttää siltä, että tämänkaltaisen kehitys käytännössä aina laskee hedelmällisyytlukua nopeastikin. On monin tavoin kumouksellista, että työskentelevät naiset onnistuvat yhdistämään uransa, sekä 6-7-lapsisen perheen. On käytännössä selvää, että Israelin monin tavoin perheystävälliset lait ovat helpottaneet tätä kehitystä huomattavasti.

Toisin sanoen voidaan todeta, että Israel on pyrkinyt helpottamaan äitien työskentelyä monin tavoin, mikä näyttäisi mahdollistavan naisten omistautumista eri rooleihin elämässään. Israel ei kuitenkaan ole ainoa maa, joka on pystynyt tähän, mutta on kiehtovaa, että Israel tuntuu tehneen kaikkensa, että mahdollisimman harvat naiset jäisivät kotiin lasten syntymän jälkeen. Ottaen huomioon vielä sen, että jopa ultra-ortodoksit kykenevät työskentelemään ja samalla elää suurperheissä, juutalaisvaltio tuntuu onnistuneen tavoitteessaan kiitettävästi.

Pohjoismaiden perheläheisin systeemi

Färsaaret on monin tavoin erilainen kuin Israel. Siellä ei esimerkiksi ole laajoja eroja yhteiskuntaryhmien välillä, joita olisi syytä tutkia enemmän. Sen vertaaminen Suomeen olisi luultavasti helpompaa kuin Israelin tai Kazakstanin, mutta Färsaarten pieni alue ja väestö kuitenkin pakottavat meitä pistämään sen opetukset omaan kontekstiinsa. Se on joka tapauksessa kiinnostava kohde.

Global Gender Gap Report sijoitti Tanskan sijalle 13 vertailussaan, mikä on vertailluista maista korkein. Pohjoismaita on yleensä kiitettykin naisten hyvästä asemasta, mutta Färsaaret on ainoa paikka, missä Pohjoismainen malli on yhdistynyt yli 2.1:n syntyvyyteen aina nykypäivään saakka. Mikä erottaa Färsaaret esimerkiksi Suomesta tai muusta Tanskasta? Aion tarkastella samoja tekijöitä kuin Israelinkin kohdalla saadakseni parhaan mahdollisen vertailukohdan.

---

⁴⁰ Lidman, Melanie: As ultra-Orthodox women bring home the bacon, don't say the F-word, The Times of Israel, 1.1.2016, <https://www.timesofisrael.com/as-ultra-orthodox-women-bring-home-the-bacon-dont-say-the-f-word/>

Färsaarten äitiys- ja isyyslomat ovat erittäin korkeat myös verrattuna Israeliin. Naiset saavat aluksi 14 viikkoa vapaata siinä missä isät saavat neljä. Tämän jälkeen molemmat saavat yhteensä 44 viikkoa, jotka he saavat jakaa vapaasti keskenään. Tämä luku on vielä tuplasti Israelinkin vanhempainvapaita pidempi, mikä on erittäin kiinnostava fakta. On selvää, että lasten hankinta on helpompaa tilanteessa, jossa äiti saa lähes vuoden mittaisen vapaan, mutta toisaalta Färsaarten pitkät äitiyslomat eivät ole enää kasvattaneet hedelmällisyyslukua Israelin vastaavasta arvosta.⁴¹

Tanskan vanhempainvapaat ovat erittäin huomattavat. Tanska antaa vanhemmille yhteensä 52 viikkoa vapaata, jonka he saavat suhteellisen vapaasti jakaa keskenään. Kokonaisuudessaan Tanskan mannosissa on kuitenkin muutama viikko vähemmän vapaata kuin Färsaarilla, mutta toisaalta tuplasti enemmän kuin Israelissa.⁴²

Vaikka tämä tilasto on Färsaarten ja Tanskan välillä jokseenkin tasainen, on niiden ero syntyvytydessä kuitenkin merkittävä, sillä Färsaarten ulkopuolisen Tanskan hedelmällisyysluku on vain noin 1,7 eli 0,8 matalampi kuin Färsaarilla. Ero on varsin suuri, sillä sen myötä manner-Tanska ja Färsaaret sijoittuvat eri puolille rajalukua 2.1. Yhteistä niillä on se, että molempien hedelmällisyysluvut ovat pysyneet jokseenkin vakaina vuosikymmeniä, joskin Tanska saavutti pohja-arvonsa 1983, jolloin se oli 1,38. Nykyisen tasonsa se saavutti 1990-luvun alussa.⁴³

Toisin sanoen voidaan todeta, että vanhempainvapaat eivät näyttäisi olevan syy Tanskan ja Färsaarten väliseen eroon, mutta se ei olekaan tämän tutkimuksen suurin kiinnostuksen kohde. Tanska on seurannut Pohjoismaiden yleisiä kehityskulkuja kun taas Färsaaret on oma tapauksensa.

Monissa lähteissä Färsaaria keuhataan ”lapsiystävälliseksi” ja ”perhekeskeiseksi”. Tämä voidaan nähdä esimerkiksi yleisessä suhtautumisessa lapsiin, mikä on monin paikoin erittäin positiivinen. Julkiset paikat eivät koskaan tee lapsista suurta numeroa, mikä lähes varmasti tekee myös vanhemmuudesta helpompaa. Perhe näyttää olevan avainosa paikallista

---

⁴¹ Work & Live, Faroe Islands.fo, The Official Gateway to the Faroe Islands, <https://www.faroeislands.fo/people-society/work-live/>

⁴² Parental leave when working in Denmark, Øresunddirekt, <https://www.oresunddirekt.se/en/working-in-denmark/family-and-parenting/parental-leave-when-working-in-denmark>

⁴³ Hagstova Føroya, Births, <https://hagstova.fo/en/population/births-and-deaths/births>

kulttuuria ja mentaliteettia, mikä on tietenkin erittäin vahva tekijä, kun haetaan saariston erikoispiirteen syitä.⁴⁴

Samaten alueella näyttää olevan monin tavoin rento tunnelma ja suhtautuminen elämään, mikä tekee vanhemmuudesta normaalia stressittömämpää. Tämä on jokseenkin helppo uskoa ottaen huomioon alueen pienen väkiluvun. Asia ei ole kuitenkaan kiinni vain sen pienestä väkiluvusta, sillä Pohjoismaiden maaseudutkaan eivät käy lähelläkään Färsaarten hedelmällisyyslukua. Saaristo siis on onnistunut jollakin muulla tasolla, mihin muut Pohjolan osat eivät ole pystyneet.

Joka tapauksessa näyttää jokseenkin selvältä, että Färsaaret ovat Israelin tavoin pyrkineet tekemään vanhemmuudesta mahdollisimman helppoa ja normaalia. Alueen perhekeskeisyyden mittaaminen on haastavaa, ja se liittyykin kulttuuriin enemmän kuin valtion panokseen perhe-elämän helpottamisessa. Aiheeseen palataan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

Uuden ja vanhan vuoropuhelu

Kolmas maa, Kazakstan, sijoittui heikommin Global Gender Gap-vertailuissa kuin Tanska tai Israel, mutta sen 60. sija on silti korkeampi kuin listan keskiarvo. Kazakstan ei siis kyseisen tutkimuksen mukaan ole antanut naisille yhtä hyviä lähtökohtia kuin edellinen kaksikko, mutta silti sen syntyvyys on korkeampi kuin Färsaarilla. Kuten edellä todettiin, Kazakstan onkin monella tavoin kaksijakoinen valtio keskiaasialaisten ja eurooppalaisten väestöryhmien kulttuurikuilun vuoksi.

Kazakstanin äitiyslomat, ne ovat huomattavasti lyhyemmät kuin Israelissa tai Färsaarilla. Se kestää 126 päivää tai 18 viikkoa, mikä on 8 viikkoa vähemmän kuin Israelissa ja vain kolmasosa

---

⁴⁴ Children of the Faroe Islands, Faroe Islands.fo, <https://www.faroeislands.fo/people-society/people-of-the-faroe-islands/children-of-the-faroe-islands/>

Färsaarten määrästä.⁴⁵ Mitä isyyslomaan tulee, on se sallittua, mutta palkatonta, mikä siis tarkoittaa, että valtio ei näe isyyslomaa kovinkaan tarpeelliseksi.⁴⁶

Joka tapauksessa Kazakstan muodostaa varsin selvän kontrastin kahteen edelliseen maahan. Sen äitiysloma on vaatimaton niihin verrattuna, mutta toisaalta se on edelleen pidempi kuin Suomessa. Suomen 15 viikon vapaa on toki vain hiukan lyhyempi kuin Kazakstanin 18 viikkoa ja lisäksi Suomessa on oikeus myös isyyslomaan. Kazakstan tuntuu tältä katsontakannalta nähtynä olevan kaukana erityisesti Färsaarista, mutta syntyvyydessä tämä ei näy.

Kazakstan on huomattavasti köyhempi kuin Färsaaret tai Israel, mutta sillä on jokseenkin pitkä historia naisten tasa-arvoisen aseman saralla Neuvostoliiton osana. Heidän asemansa työmarkkinoilla on jo kauan ollut varsin samalla tasolla kuin miehillä, mutta toisaalta Kazakstanilla tuntuu olevan myös omat ongelmansa naisten oikeuksien edistämisessä. Kotiväkivalta näyttäisi olevan jokseenkin yleistä, mikä tietenkin satuttaa naisia miehiä enemmän. Sitä vastaan on pyritty taistelemaan viime vuosina, mutta kehitys ei välttämättä ole ollut niin nopeaa kuin olisi voinut toivoa.⁴⁷

Toisaalta naiset ovat usein hyvinkin korkeissa asemissa politiikassa ja yritysmaailmassa. 44% pienistä yrityksistä on naisten johtamia ja eduskunnassakin heitä on lähes 30%. Täten voitaisiin sanoa, että Kazakstanin naisten asema on hiukan kaksijakoinen, sillä on selvää että sukupuolittunut väkivalta varjostaa useiden naisten elämää suuresti.⁴⁸

Mitä äitiyteen tulee vapaan jälkeen, jälkimmäistä voi pidentää jopa kolmeen vuoteen saakka, joskin varsinaisen äitiysloman jälkeen siitä ei enää saa palkkaa. Joka tapauksessa äidin työpaikka on turvattu tänä aikana, mikä tekee pidennetystä vapaasti huomattavasti helpomman ja houkuttelevamman. Tämä tosin tuottaa äidille myös kysymyksiä siitä, kuinka nopeasti hän haluaa palata töihin synnytyksen jälkeen, mikä saattaa tehdä tilanteesta jokseenkin epämiellyttävän naiselle hänen pyrkiessään tasapainottaa työ ja äitiys.

---

⁴⁵ Going on maternity leave in Kazakhstan, Egov.kz, https://egov.kz/cms/en/articles/ui_decret

⁴⁶ Kazakhstan – Employer of Record, Globalization Partners, <https://www.globalization-partners.com/globalpedia/kazakhstan-employer-of-record/>

⁴⁷ Kazakhstan: Little Help for Domestic Violence Survivors, Human Rights Watch, 17.10.2019, <https://www.hrw.org/news/2019/10/17/kazakhstan-little-help-domestic-violence-survivors>

⁴⁸ Women's contributions give Kazakhstan reason to celebrate, The Astana Times, 7.3.2017, <https://astanatimes.com/2017/03/womens-contributions-give-kazakhstan-reason-to-celebrate/>

Riippumatta suhteellisen lyhyestä äitiyslomasta, Kazakstan on muun lainsäädännön osalta suhteellisen samoilla linjoilla Israelin ja Färsaarten kanssa. Äiti saa esimerkiksi tehdä osa-aikatyötä hänen palatessaan ajoissa lomaltaan ja lisäksi hänelle sallitaan useampia taukoja kuin muille täydellä palkalla. Samaten raskaana olevan naisen tai uuden äidin erottaminen on laitonta kaikissa tapauksissa paitsi työnantajan konkurssissa ja silloinkin naiselle taataan hyvin laajat tuet.

Vanhempainvapaan pituuden saralla Färsaaret ja Israel menevät Kazakstania pidemmälle äitiyden helpottamisessa. Tämä on toki äidin näkökulmasta toivottavampaa, mutta syntyvyyteen tämä ei tunnu vaikuttavan. Kazakstanin hedelmällisyysluku on kuitenkin korkeampi kuin Färsaarten, vaikka jälkimmäinen tekeekin enemmän äitien sujuvan elämisen puolesta. Tämä on kiinnostava seikka, sillä edelliset kaksi maata tuntuvat olleen varsin pitkällä tässä suhteessa.

Lainsäädännön kannalta Kazakstan on kuitenkin suhteellisen salliva vanhempia kohtaan ja osa laeista on jopa asteitettu lapsimäärän mukaan, mikä on selvä implikaatio siitä, että suuret perheet ovat Kazakstanissa lainkin puolesta toivottuja. Tämän suhteen Keski-Aasian suurin maa onkin varsin salliva vanhempia kohtaan, joskin isän rooli on siellä jokseenkin vähäinen.

Vanhempien asema ja hedelmällisyysluku

Kokonaisuudessaan näyttäisi siltä, että oletus naisten aseman parantamisen ja korkeamman syntyvyyden välisestä suhteesta pätee kahden esitellyn esimerkin kohdalla. Kazakstan ei ole tehnyt äitiyttä yhtä helpoksi kuin Israel tai Färsaaret, mutta ainakaan tämä ei tunnu näkyvän Kazakstanissa. Kyseinen maa ei ole erityisen heikko naisten aseman parantamisessa, mutta ei myöskään kuulu niin sanottuihin tiennäyttäjiin.

Toisaalta Suomessakaan laki ei ole yhtä laajalle sovellettava kuin Färsaarilla tai Israelissa, sillä äidillä ei ole selvää oikeutta palata samaan työhön kuin ennen hänen palattuaan perhevapaalta. Työsopimuslain 4. luvun 9 § mukaan vanhemmalle täytyy antaa hänen vanha työnsä taikaisin tai jokin aiempaa ”vastaava” työ. Sananvalinta on hiukan epäselvä ja vaikka

se onkin uudelle äidille suhteellisen helpottava, ei se silti ole yhtä laajamittainen kuin edellä mainituissa maissa.⁴⁹

Muutenkin Suomen lait tuntuvat tukevan työnantajaa huomattavasti enemmän. Esimerkiksi saman luvun 4 mukaan työnantajan ei Suomessa tarvitse myötää vanhemmalle osa-aikatyötä, mikäli hän ei niin halua, eikä hänen tarvitse maksaa vapaan ajalta myöskään palkkaa. Tässä tilanteessa nousee uusi kysymys siitä, kumman oikeudet ovat tärkeämmät, äidin vai työnantajan, sillä jälkimmäisen kannalta esimerkiksi osa-aikatyö ei ole mitenkään optimaalinen vaihtoehto ja juuri tästä syystä voidaankin kysyä, tekevätkö tämänkaltaiset lait naisten työllistymisestä vaikeampaa.

Tämä kysymys ei kuitenkaan ole relevantti tämän tutkimuksen kannalta, sillä mainituissa kolmessa maassa naisten työllisyystaso (Israelin arabinaisia lukuun ottamatta) ei ole mitenkään erityisen matala. Lisäksi nämä luvut eivät konkreettisesti liity syntyvyyteen ja ainakin tästä näkökulmasta naisten tuettu asema työmarkkinoilla ja erityisesti vanhempainvapaiden aikana tuntuu vaikuttavan syntyvyyteen huomattavasti.

On jokseenkin yllättävää, että esitellyn kolmikön lait ovat näin selvä kontrasti Suomen tilanteeseen. Maassamme työhön paluu on toki jokseenkin turvattu, mutta muuten kaikki helpotukset tässä prosessissa ovat lähinnä vanhemman ja työnantajan neuvoteltavissa, eikä jälkimmäisellä ole mitään velvollisuutta myöntää näitä siirtymäkauden helpotuksia, missä tapauksessa vanhemmuus voikin olla vieläkin vaikeampi valinta kuin muussa tapauksessa.

Onkin esitetty, että turvallisuudentunne on tärkeää lasten saamista suunnitellessa, mikä on ymmärrettävää, sillä vanhempien tulisi toivoa lapsilleen parasta mahdollista tulevaisuutta ja itselleen mahdollisuuden antaa se. Kaikkein selviten tämä näkyy rahallisessa tilanteessa, sillä monet eivät välttämättä hanki lapsia heikon taloudellisen tilanteen takia tai ainakin ennen kuin he pystyvät saamaan suuremmat tulot. Tämä liittyy Ulrich Beckin riskiyhteiskunta-käsitteeseen, johon palataan myöhemmin.⁵⁰

Tietenkin tämä heijastuu myös vanhempien kykyyn ansaita rahaa myös lapsen saamisen jälkeen, sillä syntymän jälkeen äidin ja isän tulee pärjätä tapahtui mitä tahansa. He ovat

---

⁴⁹ Työsopimuslaki, Finlex, 4. luku, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>

⁵⁰ Winter, J. M., Teitelbaum, Michael: The Global Spread of Fertility Decline : Population, Fear, and Uncertainty, 2014, s.40, Yale University Press

eräissä mielessä ottaneet askeleen tuntemattomaan ja jos tulevaisuus on epävarma, on tämä askel paljon vaikeampi ottaa monille ihmisille. Juuri tämä on syy siihen, miksi esitellyn trion luomien lakien kaltaiset varmennukset ovat tärkeitä syntyvyyden kannalta.

Mikäli työpaikka ei ole enää avoinna vanhempainvapaan lopussa, on uuden perheen tulevaisuus epävarmempi kuin siinä tapauksessa, että äiti saa palata vanhaan tehtäväänsä. Työhön paluun ohella on oikeastaan vain se vaihtoehto, että toinen vanhemmista, yleensä, äiti jää kotiin hoitamaan lasta, mikä tietenkin tietää sitä, että hänen toimeentulonsa on vahvasti toisen puolison varassa.

Juuri tämä on eräs Itä-Aasian suurimmista ongelmista syntyvyyden suhteen, sillä monet naiset eivät halua luopua urasta ja omista unelmistaan perheen vuoksi, mikä johtaa siihen, etteivät monet naiset ikinä saa lapsia. Juuri tässä suhteessa Israel, Kazakstan ja Färsaaret ovat tehneet oikein, sillä ne ovat helpottaneet vanhemmuutta kaikin mahdollisin tavoin.

Sama kehityskulku näyttäisi koskevan myös Suomea, sillä se on helpottanut työnantajien asemaa vanhemmuuskeskusteluissa, mikä tekee palkkaamisesta helpompaa. Tämä luultavasti auttaa taloutta jonkin verran, mutta samalla se tekee vanhemmuudesta turvattomampaa monille ja mahdollisesti vaikuttaa laskevaan syntyvyyteen. Pitkät vanhempainvapaat ja erityisesti joustava työelämään paluu tekevät lasten saamisesta helpompaa ja siksi olisikin syytä luoda työnantajille enemmän velvoitteita aiheeseen liittyen. Myös Suomessa vanhempien ja työnantajan suhteen muuttamisesta on keskusteltu, joskin hallituksen ehdotus ei aivan vastaa käsittelemiemme maiden malleja.⁵¹

Ei ole kuitenkaan syytä väittää, että juuri nämä lait olisivat pääsyy hedelmällisyysluvun laskuun tällä vuosikymmenellä, sillä Työsopimuslaki on ollut muuttumaton aina vuodesta 2001 lähtien ja maamme hedelmällisyysluku jopa nousi ennen vuotta 2010. Toisin sanoen näyttää epätodennäköiseltä, että juuri äitiys- ja isyyslomaa koskevat lait yksinään selittäisivät esitellyn dramaattisen muutoksen, joskaan sen vaikutusta ei kannata myöskään vähätellä.

Syntyvyyden romahduksen alku nimittäin sijoittui selvästi vuoden 2008 talousromahduksen jälkeiseen aikaan, milloin työllisyystilanne heikkeni huomattavasti. Maamme talous ei ole juuri palautunut entiselle tasolleen sen jälkeen ja vaikka tilanne on menossa parempaan

---

⁵¹ Hallituksen perhevapaamalli julkistettiin, ministeri Aino-Kaisa Pekonen: "Radikaali uudistus, ohjaa isiä käyttämään suuremman osan perhevapaista", YLE, 5.2.2020, <https://yle.fi/uutiset/3-11192281>

suuntaan, ei syntyvyys ole lakannut laskemasta. On hyvinkin mahdollista, että taloudellinen epävarmuus yhdistettynä lakeihin, jotka eivät tue vanhemmuutta ovat merkittävä osa sitä, miksi maamme syntyvyys on niin selvässä laskussa.

Tietenkään lait ja velvoitteet työnantajille eivät ole ainoa tuki ja apu mitä valtio voi vanhemmille antaa. Tämänkaltaiset lait kuitenkin voivat myös muuttaa ihmisten suhtautumista vanhemmuuteen, mikä tekee niistä tärkeän, mutta niitä ei useinkaan mielletä niin selviksi avustuksiksi perheille kuin esimerkiksi suoraa, rahallisia tukia.

Lapsilisät ja muut rahalliset tuet

Juutalaisvaltion paradoksaalinen perhepolitiikka

Kun ajatellaan niitä tapoja, miten valtio voi vaikuttaa hedelmällisyyslukuun, lapsilisät tulevat monille nopeasti mieleen. Lapsilisillä tarkoitan valtion antamia rahallisia avustuksia vanhemmille lasten saamisen jälkeisinä vuosina. Ne ovat tietyin väliajoin maksettavia summia, joiden avulla pyritään auttamaan uusia vanhempia selviämään arjestaan ja samalla myös antaa köyhemmille mahdollisuus lasten saamiseen. On tietenkin selvää, että tämänkaltaisen avustuksen on hyödyllinen monille perheille sekä tervetullut apu uusille vanhemmille.

Eräissä maissa, joissa syntyvyys on laskenut, hallitukset näkevät lapsilisät myös eräänä tapana nostaa hedelmällisyyslukua. Usein se nähdään myös eräänä tärkeimmistä toimista, joita valtiot voivat ottaa nostaakseen lasten määrää. Syykin on selvä: jos ihmiset eivät hanki lapsia korkeiden asumiskustannusten vuoksi, pitäisi avustusten huolehtia tästä ongelmasta ja siten mahdollistaa suurempi lapsiluku.

Tässä luvussa käsitellään myös epäsuoria rahallisia avustuksia uusille perheille. Tällaisia voivat olla erilaiset kiinteät avustukset, neuvolapalvelut, sekä tuetut päiväkodit. Kaikki tämänkaltaiset palvelut helpottavat uusien vanhempien työtä, mutta myös tekevät vanhemmuudesta helpomman valinnan. Nämä seikat voi nähdä edellisen luvun teemojen jatkeena, sillä ne helpottavat äidin ja isän arkea siinä missä vanhempainvapaita tukeva lainsäädäntökin.

Erona on kuitenkin se, että kyseessä ovat puhtaasti taloudelliset tekijät, eivät laajemmat institutionaaliset raamit. Tämä on tärkeää, sillä lapsilisät lähinnä avustavat lasten arjen turvaamisessa, mutta ei suuremmin lasten saamisen kannustamisessa tai yhteiskunnallisten normien muuttamisessa. Kyseessä on tärkeä ero, kuten tulen esittelemään.

On nimittäin nähtävissä, että lapsilisien vaikutus hedelmällisyyslukuun ei ole erityisen suuri. Tämä näkyy siinä, että maat, jotka ovat pyrkineet nostamaan syntyvyyttä nostamalla rahallisia avustuksia perheille, eivät ole onnistuneet mainittavasti. Tutkimusta on Singaporesta, joka on

pyrkinyt nostamaan hedelmällisyyslukuaan jo varsin kauan, mutta silti syntyvyys ei ole lähtenyt nousuun.⁵²

Singapore on käyttänyt nimenomaan lapsilisää, jotka ovat erittäin avokätisiä useimpiin muihin maihin verrattuna. Kaupunkivaltio on lisäksi korottanut tätä avustusta useita kertoja, mutta silti sen hedelmällisyysluku on vain 1.2, mikä on toki korkeampi kuin Hong Kongissa ja Tokiossa, kahdessa muussa Itä-Aasian suurkaupungissa. Rundfuss ja Choe arvioivat tämän johtuvan Singaporen lapsilisistä, mutta syy-yhteys on monin tavoin epäselvä.

Nämä maat eivät yksinään kerro totuutta, eivätkä ne ole tämän tutkimuksen pääkohteita. Pohjoismaat ovat hyvä esimerkki siitä, että laajat hyvinvointipalvelut eivät takaa korkeaa tai edes jokseenkin korkeaa syntyvyyttä. Yhdelläkään Pohjoismaalla (Färsaaria lukuun ottamatta) ei ole yli kahden hedelmällisyyslukua, mutta Ruotsi käy lähellä tätä lukua. Islanti oli tällä tasolla vielä 10 vuotta sitten, mutta tilanne on muuttunut sen jälkeen. Pohjoismaat eivät kuitenkaan ole lähelläkään niitä maita, joissa syntyvyys on matalin... Suomea lukuun ottamatta.

Suomi eroaa jo selvästi muista Pohjoismaista, vaikka lapsilisät ja muut vastaavat tuet ovat laajalti samansuuntaiset. Toki on mahdotonta väittää, että tämä ero johtuisi näistä tuista, mutta Suomi on hyvä esimerkki siitä, etteivät korkeat lapsilisätkään takaa edes jokseenkin korkeaa syntyvyyttä. Suomessa ensimmäisestä lapsesta saa kuukaudessa 94,88 euroa kun taas viidenneistä ja seuraavista lapsista saa jo 182,69 euroa. Tämä on varsin kokea taso maailman mittapuulla ja lisäksi lisien progressiivisuus kannustaa useampaankin lapseen. Tämä on tärkeä osa suomalaisen järjestelmän ymmärtämistä, mutta toisaalta tämä ei ole auttanut hedelmällisyyslukumme ylläpidossa juuri ollenkaan.⁵³

Toinen materiaallinen apu maassamme on niin kutsuttu äitiyspakkaus. Se sisältää useita erilaisia tavaroita, joiden tarkoitus on helpottaa vanhempia lapsen perustarpeiden täyttämiseksi. Vuoden 2019 pakkaus sisältää lähinnä vaatteita, mutta siihen sisältyy myös esimerkiksi kirja, hygieniatarvikkeet, sekä pehmolelu. Äitiyspakkauksen voi myös ottaa vastaan rahana, jos se sopii vanhemmalle paremmin.⁵⁴

---

⁵² Choe, Minja Kim, Rindfuss, Ronald R.: Low and lower fertility : variations across developed countries, 2015, 33-61, Springer

⁵³ Lapsilisän määrä ja maksaminen, Kela, <https://www.kela.fi/lapsilisa-maara-ja-maksaminen>

⁵⁴ Äitiyspakkaus, Kela, <https://www.kela.fi/aitiyspakkaus>

Samaten Suomi tarjoaa ilmaiset neuvolapalvelut ennen lapsen syntymää ja sen jälkeen ja lisäksi monia eri tarkkailukäyntejä myöhemminkin. Päiväkodit eivät ole maksuttomia, mutta maksut on sidottu vanhempien tulotasoihin, mikä helpottaa köyhempien vanhempien työhön paluuta huomattavasti. Juuri päivähoito on monissa maissa kallista ja kyseessä onkin eräs Suomen erityispiirteistä.⁵⁵

Kokonaisuudessaan voidaan sanoa, että Suomen avustukset vanhemmille ovat monessa suhteessa varsin avokätisiä ja ne varmasti helpottavat lasten hankkimista monille suomalaisille. Totuus kuitenkin on, että Suomen syntyvyys on romahtanut tästä huolimatta, vaikka syy ei välttämättä olekaan sosiaalieläduissa. Jos haluamme tutkia asiaa hiukan syvemmältä, on syytä avata käsittelemiemme maiden lapsilisiä ja verrata niitä Suomeen.

Israelin lapsilisät eivät ole lähellekään Suomen tasoa, vaikka se ei vaurautasoltaan häviä maallemme juuri ollenkaan. Ensimmäisestä lapsesta Israelissa maksetaan 152 shekeliä, mikä on noin 40 euroa. Sen sijaan kyseisessä maassa ei enää makseta progressiivista tukea ja viidenneistä lapsesta saa vain samat 152 shekeliä kuin ensimmäisestäkin. Toisesta, kolmannelta ja neljänneltä saa tosin 192 shekeliä eli noin 50 euroa, mutta tämä taittuu viidenneistä lapsesta lähtien. Toisin sanoen Israel ei enää kannusta suuriin perheisiin, mikä on sinänsä kiinnostava yksityiskohta.⁵⁶

Ennen Israelilla oli kyllä progressiivisempi lapsilisäpolitiikka. Ennen vuotta 2003 syntyneistä lapsista saa vieläkin vanhan mallin mukaiset tuet eli viidenneistä sai peräti 359 shekeliä eli 92,5 euroa kuukausittain. Erityisen kiinnostavaa on se, että muutos tapahtui vuonna 2003 eli Israelin hedelmällisyysluvun nousuvaiheen alussa. Tämä on erityisen merkittävä seikka, sillä tämä lakimuutos ei tuntunut laskevan syntyvyyttä ollenkaan. Voi toki tehdä huomion, että hedelmällisyysluku voisi olla nykyistäkin korkeampi, jos lakia ei olisi muutettu, mutta tämän todistaminen olisi vaikeaa.

Israelin tapaus muuttuu entistä kiinnostavammaksi, kun katsomme muita juutalaisvaltion tarjoamia avustuksia tai pikemminkin niiden puutetta. Siellä ei nimittäin ole äitiyspakkaukseen verrattavaa tukea, jonka tehtävänä olisi auttaa uusia vanhempia lapsen

---

⁵⁵ Neuvolapalvelut, Oma Lääkärisi, <https://omalaakarisi.fi/palvelut/neuvolapalvelut/>

⁵⁶ Child allowance rates, National Insurance Institute of Israel, <https://www.btl.gov.il/English%20Homepage/Benefits/Children/Pages/Rates%20of%20child%20allowance.aspx>

arjen helpottamisessa. Vanhemmat joutuvat siis hankkimaan tarvittavat tavarat itse, mikä voi olla alemman tulotason ihmisille merkittäväkin taakka.

Samaten kyseisessä maassa ei ole juurikaan tuettuja päiväkoteja. Osa niistä on toki valtion tukemia, mutta hoitopaikka maksaa silti noin 400-500 euroa kuukaudessa.⁵⁷ Israelissa yksityiset päiväkodit ovat toinen vaihtoehto, mutta halvempia ne eivät ole. On sanomattakin selvää, ettei kaikilla välttämättä ole palveluihin varaa. Toki näiden palvelujen puute näkyy myös matalammassa verotuksessa, mutta on totta, että Israelin malli ei ole köyhimmille järkevä helppo tai mukava.

Jos katsoisimme vain hyvinvointipalveluja, tulisi Suomella siis olla selvästi Israelia huomattavasti korkeampi hedelmällisyysluku. Näin ei kuitenkaan ole. Näyttäisi siltä, että hyvinvointipalveluilla ei ole mitään tekemistä syntyvyyden kanssa, mutta tässä on tärkeää nostaa esille toinen tärkeä asia.

Vaikka hedelmällisyysluku on tärkeä tekijä, ei se ole ainoa olennainen asia tässä keskustelussa. Suuremmassa ihmismäärässä ei ole paljoakaan juhlittavaa, jos heidän elämänsä eivät ole turvattuja tai mielekkäitä. Israelissa lähes 30% lapsista nimittäin elää köyhydessä⁵⁸, kun taas Suomessa vastaava luku on noin 15% eli noin puolet Israelin määrästä.⁵⁹ Tämä ei ole Israelille millään tasolla positiivinen uutinen, etenkin kun maan korkeimmat hedelmällisyysluvut löytyvät sen köyhimmiltä väkiryhmiltä eli haredeilta ja arabeilta.

Toisin sanoen Israel on tässä suhteessa heikossa asemassa ja on luultavaa, että Suomen hyvinvointipalvelut ovat vaikuttaneet sen parempaan tilanteeseen. Suomenkin lapsiköyhyys on tosin ollut nousussa, mutta niin on myös Israelin. Ei ole mielekästä väittää, että elämä ja siinä menestyminen olisi kiinni vain rahasta, mutta on selvää, että heikommat lähtökohdat elämässä altistavat erilaisiin ongelmiin myöhemmin.

---

⁵⁷ A Comprehensive Guide About the Education System and International Schools, Internations, <https://www.internations.org/go/moving-to-israel/education>

⁵⁸ Alon, Amir: Annual poverty report reveals 841,000 children in Israel live in poverty, Ynetnews, 1.1.2020, <https://www.ynetnews.com/article/BJsJ4VcyU>

⁵⁹ Kosonen, Petri: "Ihmisten hätä on vain kasvanut" – Jopa 150 000 suomalaislasta elää köyhydessä, ja tämä espoolaisäiti tietää, mitä vähävaraisuus todella on, Yle, 8.5.2019, <https://yle.fi/uutiset/3-10770043>

Tästä näkökulmasta Israelilla on omat ongelmansa, mutta ei ole syytä epäillä, että matala lapsiperheiden köyhyysluku ja korkea hedelmällisyysluku olisivat toisensa poissulkevia. Samaten Israelin yhteiskunnan moninaisuus tekee siitä haastavan vertailtavan Suomen kanssa, mutta myös perheiden elintaso tulee pitää mielessä. Yksikään maa ei ole täydellinen, mutta on syytä kysyä, kumman maan ongelmat ovat suurempia.

Färsaarten omaperäiset ja toimivat ratkaisut

Mitä Färsaariin tulee, ovat sen kontrastit Suomen kanssa huomattavasti pienemmät, mikä ei ole yllättävää. Tanskan osana Färsaaret kuuluu pohjoismaisen hyvinvointivaltion piiriin, mikä ilmenee samankaltaisina palveluina kuin myös Suomessa. Onkin syytä vertailla näitä kahta maata lähemmin toisiinsa, sillä Färsaaret on ehdottomasti vertailukelpoisin esitellystä kolmikosta Suomen kanssa, kun tarkastellaan sitä, vaikuttaako hyvinvointipolitiikka Färsaarten syntyvyyteen mitenkään merkityksellisellä tavalla.

Mitä yleisiin lapsilisiin tulee, Färsaaret on Suomen kanssa eri linjoilla. Sillä ei ole kiinteää lapsilisää, vaan se on sidottu vanhempien tuloihin ja maksetaan veronpalautusten yhteydessä.⁶⁰ Tämä on hiukan outoa yhdestä näkökulmasta, mutta siinä on oma logiikkansa. On sinänsä järjetöntä maksaa rikkaille korkeampia sosiaalitukia, sillä heidän kykynsä huolehtia itsestään on ymmärrettävästi korkeampi kuin vähemmän ansaitsevien. Voisi jopa väittää, että Färsaaret käyttää hyvinvointijärjestelmiään eriarvoistumisen ajamiseen.

Toisaalta täytyy myös ymmärtää, että rikkaat menettävät eniten tuloja ollessaan poissa töistä, joten tästä näkökulmasta varakkaiden päätös saada lapsia voi olla vaikeampi. Samaten Färsaarten lapsilisäsystemi selittää tätä jokseenkin outoa ilmiötä. Färsaarten lapsilisistä vastaa Vanhempaintukirahasto, fääriksi Barsilsskipanin, joka on erossa yleisestä verotuksesta. Ihmiset eivät ole välittömästi oikeutettuja lapsilisää, vaan heidän tulee maksaa tuloistaan vaihteleva määrä rahastolle. Tällä hetkellä tämä määrä on 0,71%.⁶¹

⁶⁰ Faroese child benefit, Norden, <https://www.norden.org/en/info-norden/faroese-child-benefit>

⁶¹ Barsilsskipanin, Taks.fo, <https://www.taks.fo/fo/borgari/studulsskipanir/barsilsskipanin/>

Toisin sanoen rikkaat maksavat enemmän rahastolle, joten on luontevaa, että he myös saavat siitä enemmän hyötyä. Tämä sinänsä kannustaa rikkaita liittymään rahastoon, sillä he tietävät saavansa takaisin maksamaansa summaan verrattavan tuen. Tämä puolestaan kannustaa ihmisiä tukemaan mainittua rahastoa, mikä tekee siitä entistäkin merkittävämmän ja vakaamman.

Tämänkaltainen systeemi kuitenkin tekee vähätuloisten asemasta hiukan haastavan ja onkin kyseenalaista, voisiko Färsaarten malli toimia useassa muussa maassa. Gini-indeksin mukaan Färsaaret ovat nimittäin maailman tasa-arvoisimpia alueita taloudellisesti, mikä tarkoittaa, ettei suuria eroja rikkaiden ja köyhien välillä ole. Tämä puolestaan estää sen, etteivät lapsilisät suuremmin lisää luokkaeroja pitkälläkään aikavälillä.⁶²

Erilaisessa kontekstissa tämän tyylinen systeemi voisi olla peräti vaarallinen yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Lapsilisien tarkoitus on helpottaa lasten arkea, mutta jos lisät ovat sidoksissa tuloihin, tämä tarkoittaa köyhimpien lapsitoiveiden kariutumista, mikä taas laskee lapsilukua. Jos taas lapset syntyvät rutiköyhään perheeseen, tuo tämä muita ongelmia. Vain vahva taloudellinen tasa-arvo mahdollistaa tulosidonnaiset lapsilisät, mutta Färsaarten tapauksessa ne näyttävät toimivan mallikkaasti.

Sen sijaan toinen osa-alue, missä Färsaaret puolestaan tukee taloudellisen tasa-arvon toteutumista, on päiväkotipalvelut. Tulojen vaikutus on äsken esiteltyyn verrattuna päinvastainen eli mitä korkeammat tulot, sitä vähemmän tukea päiväkotipaikan maksuun. Kaikkein köyhimmät saattavat jopa saada paikan ilmaiseksi, mikä on huomattava helpotus vanhemmille. Tämä on tärkeää, sillä päiväkodit ovat, kuten todettu, kalliita, ja kyvyttömyys hankkia niistä lapselle paikkaa vaikeuttaa vanhempien työhön paluuta ja tämä lykkää myös aiemman tulotason saavuttamista, näin avaten taas uusia taloudellisia ongelmia.⁶³

Färsaarten ratkaisut perheiden sujuvan arjen ovat erilaiset kuin Suomessa tai Israelissa, mutta ne tuntuvat toimivan jokseenkin tehokkaasti. Ne ovat jatketta Färsaarten hyvin laajalle vanhempia tukeville laeille, joten saaristo tuntuu panostavan vanhempien kykyyn auttaa sekä

---

⁶² Javnbýstíðl (gini-tal og Hoover-tal) og inntøkulutføll skift á aldur, kyn, húskisslag og øki (2009-2017), Hagtalsgrunnur, https://statbank.hagstova.fo/pxweb/fo/H2/H2__IP__IP01/innt_ginfim.px/?rxid=3d531436-01f4-4107-ac04-ced3baf3d003

⁶³ Financial support for free child care in the Faroe Islands, Norden, <https://www.norden.org/en/info-norden/financial-support-free-child-care-faroe-islands>

vanhempia että lapsia. Onkin loogista, että Färsearilla on useita eri tekijöitä, jotka mahdollistavat sen poikkeuksellisen hedelmällisyyssluvun Pohjoismaissa.

Ei kuitenkaan kannata ylikorostaa tukien vaikutuksia. Totesimme Israelin kohdalla, etteivät sosiaalituot siellä näyttäneet liittyvän maan hedelmällisyysslukuun ja voisi jopa väittää, että tässä tutkimuksessa korostettaisiin jotain tekijää liikaa vain siksi, että se tukisi toivottua johtopäätöstä. Onkin syytä pidättäytyä toteamasta, että sosiaalituot ovat yleisesti tärkeitä vain Färsearten esimerkin vuoksi, etenkin kun Israelin kokemus oli lähes vastakkainen. Tämä tekijä tulee kyllä pitää mielessä ja nostaa esiin jälleen, kun kaikki relevantit seikat Färsearista on esitelty.

Kazakstanin malli

Kazakstaniin on monin tavoin erilainen kuin Färsearet. Se on historialtaan varsin kaukana kyseisestä saaristosta, joten on syytä kysyä, onko se lähempänä Israelia vai Färsearia lapsiin liittyvien sosiaalietuuksien suhteen? Ensinnäkin täytyy huomauttaa, että Kazakstan käyttää omaa indeksians sosiaalietuuksien maksuun, jota kutsutaan kuukausi-indeksiksi tai kazakiksi айлық есептік көрсеткіш (АЕК). Se muuttuu vuosittain, mutta vuonna 2020 se on 2651 tengeä eli 6,2 euroa. Tätä yksikköä käytetään kuvaamaan sosiaaliavustusten suuruutta.⁶⁴

Kazakstan eroaa muista esitellyistä maista siten, että lapsen syntymästä maksetaan välitön, kertaluontoinen korvaus, joka on ensimmäisestä, toisesta ja kolmannesta lapsesta 38 АЕК:ta eli noin 235 euroa. Neljänneestä ja tämän määrän ylittävistä synnytyksistä saa 63 АЕК:ta eli 390 euroa. Ottaen huomioon, että maan keskitulo vuonna 2018 oli 154 000 tengeä tai noin 360 euroa, nämä ovat erittäin merkittäviä tukia.⁶⁵

Mitä itse lapsilisiin tulee, ne on jaettu aikaan, milloin lapsi on alle 1-vuotias ja sitä vanhempi. Aiemmassa tapauksessa laki toteaa, että vanhempi on oikeutettu saamaan 60% palkastaan

⁶⁴ Ең төменгі есептік көрсеткіштер (АЕК, ЕТЖ), Egov.kz, https://egov.kz/cms/kk/articles/taxation/article_mci_2012

⁶⁵ Allowances and social benefits in Kazakhstan, Egov.kz, <https://egov.kz/cms/en/articles/allowance>

lapsilisinä, mutta tämä luku ei saa ylittää vajaata 280 euroa per kuukausi. Sen sijaan, kun lapsi täyttää yksi, lapsilisät muuttuvat kiinteiksi, eikä vanhempien tulot enää vaikuta niihin.

Ensimmäisestä lapsesta saa 5,76 AEK:ta eli vajaa 36 euroa, toisesta 6,81 AEK:ta eli 42 euroa, kolmannesta 7,85 AEK:ta eli 48,6 euroa ja neljännestä sekä näitä seuraavista lapsista 8,9 AEK:ta eli 55 euroa. Nämä ovat kaikki matalampia lukuja kuin Suomen tapauksessa, mutta ottaen huomioon Kazakstanin matalamman tulotason, on kyseessä erittäin runsaat lisät.

Erityisen kiintoisa on juuri itse synnytystuki, joka on suurempi kuin maan keskipalkka yhden kuukauden ajalta. Tämänkaltaista tukea ei ole ollut muissa esitellyissä maissa ja sen suuruus on varmasti houkutteleva seikka monille. On helppo ymmärtää, että moni nainen haluaa tämänkaltaiset avustukset nopeasti lapsen syntymän jälkeen, erityisesti köyhemmissä väestöryhmissä. Toki kyseessä on kertaluontoinen tuki, eikä se pitkällä aikavälillä muuta monenkaan taloustilannetta.

Lisäksi olisi naiivia kuvitella, että näitä rahoja käytettäisiin minkäänlaisena palkintona. Sen voisi nähdä eräänlaisena äitiyspakkauksena, jonka avulla kuka tahansa uusi vanhempi voi hankkia lapselleen perustarpeet ilman, että se tuottaa kohtuuttoman suuria kuluja. Toki Suomessakin äitiyspakkauksen voi ottaa rahana, joten Kazakstanin synnytystuki ei ole täysin poikkeuksellinen. Sen koko on kuitenkin erittäin suuri verrattuna Suomeen, erityisesti kun otetaan maiden tuloerot huomioon.

Myöskin Kazakstanin lapsilisä ensimmäisen vuoden aikana on erittäin korkea, sillä 60% palkasta on poikkeuksellista käsittelemiemme maiden kohdalla. Verrattuna Suomeen, jossa lisä ensimmäisestä lapsesta on noin 94 euroa/kk, Kazakstanin tuki on äärimmäisen huomattava. Färsaaret ovat tosin samalla linjalla Kazakstanin kanssa, sillä molemmat pyrkivät tekemään lasten saamisen helpommaksi myös rikkaille. Jälkimmäinen antaa köyhille erittäin tärkeän synnytystuen ja rikkaille se mahdollistaa korkeat tuet, jotka eivät romuta heidän tulojaan.

Mitä tulee tukiin ensimmäisen vuoden jälkeen, ovat ne jo huomattavasti vaatimattomammat. 36 euroa ei nimittäin ensimmäisestä lapsesta ole paljoakaan, joskin se on kooltaan silti verrattavissa Suomen tukeen, sillä, kuten todettua, Kazakstanin tulotaso on Suomea paljon matalampi. On syytä myös nostaa esille tukien vahva nousu lapsimäärään nähden, sillä neljännestä lapsesta saatavat tuet ovat lähes tuplasti korkeammat kuin ensimmäisestä.

Toisaalta Suomessa tämä tukimäärän nousu on vielä jyrkempi, joten tämä pointti ei välttämättä ole niin relevantti.

Joka tapauksessa Kazakstanin lapsilisät ovat erittäin laajat ja kyseinen maa selvästi pyrkii tekemään vanhemmuuden ensiaskeleista mahdollisimman helppoja. Valtio kustantaa välittömästi tarvittavat tarvikkeet lapselle ja se myös takaa jonkinlaisen toimeentulon myös vanhemmille, vaikka toinen viettäisikin koko vuoden kotona. Tällä tavalla Kazakstan luultavasti tekee lasten saamisesta helpomman valinnan ja nämä tuet ovat jatkoa kyseisen maan erittäin perheystävällisille laille.

Samaten Kazakstan takaa ilmaisen esikoulun kaikille halukkaille. Se on itse asiassa Suomen, Norjan ja Ruotsin kanssa ainoa maa, jossa jokaisella lapsella on oikeus esikoulupaikkaan ja niiden ilmaisuus on lisäksi suuri helpotus monille. Muutenkin Kazakstanin sosiaalituet näyttävät olevan poikkeuksellisen merkittävät ja muun muassa juuri esikoulutasolla maa muistuttaa jopa Pohjoismaita. Itse asiassa tilanne on vanhemmille parempi kuin Färseillä, mikä on erittäin yllättävää.⁶⁶

Ei myöskään ole syytä olettaa, että nämä palvelut olisivat erityisen heikkolaatuisia. Ryhmäkoot ovat tosin suuria ja opettajien palkat matalia, mikä tietenkin tekee kyseisestä alasta vähemmän houkuttelevan monille. Lisäksi on syytä huomauttaa, että nämä palvelut eivät ole kenellekään pakollisia, eikä niitä käytetäkään hyväksi niin usein kuin muissa rikkaissa maissa. Tämä on tosin muuttumassa nopeasti, joten on mahdollista, että tilanne muuttuu paremmaksi tulevana vuosina.

Kokonaisuudessaan Kazakstanin lapsilisät ovat siis erittäin suuret ja onkin helppo todeta, että niillä vaikutusta maan syntyvyyteen. Täytyy tosin muistuttaa, ettei tätäkään seikkaa saa ylikorostaa, sillä Kazakstanin venäläisten syntyvyyteen nämä tuet eivät juurikaan näyttäisi vaikuttavan. Lapsilisät ovat heille avoimia siinä missä kazakeillekin, mutta silti maan venäläisten hedelmällisyysluku on eurooppalaista tasoa.

Jos esitellyt tuet olisivat Kazakstanin ainoa avain korkeampaan syntyvyyteen, tulisi nousevan syntyvyyden koskea kaikkia väestöryhmiä. Näin ei kuitenkaan ole, vaan eurooppalaisperäisten ja keskiaasialaisten ryhmien syntyvyysero on ammottava ja vaikka venäläistenkin syntyvyys

---

⁶⁶ Starting Strong IV, Early Childhood Education and Care Data Country Note, 2016, <http://www.oecd.org/education/school/ECEDCN-Kazakhstan.pdf>

on noussut hieman, ei se ole mitenkään verrattavissa kazakkien kehityssuuntiin. Tästä voidaan päätellä, että pelkästään tuet eivät selitä maan hedelmällisyysluvun tasoa, vaan vaikuttamassa on myös muita tekijöitä.⁶⁷

Samalla tasolla kazakkien kanssa hedelmällisyysluvussa ovat myös uzbekit eli toinen keskiaasialainen ryhmä. Heihin erona on tosin se, että heidän hedelmällisyyslukunsa on pysynyt korkealla tasolla käytännössä koko ajan kun taas kazakkien syntyvyys on noussut. Eri etnisillä ryhmillä on siis ollut kovin erilaiset kehityskulut, mutta samaan aikaan tuet ovat olleet kaikille samat. On syytä epäillä, että näiden erojen taustalla ovat erilaiset kulttuurierot, mutta niihin palaan tuonnempana. On myös syytä huomauttaa, että saatava data loppuu vuoteen 2006. Sen pohjalta voi kuitenkin arvioida pitkäaikaisia trendejä.

Yhtäläisyyksien puute

Tutkituissa maissa on siis ollut varsin eroavat lapsilisäsystemit. Israelissa ne olivat suhteellisen vähäiset, eikä niiden perusteella ehkä voisi arvella kyseistä maata helpommaksi paikaksi kasvattaa lapsia kuin esimerkiksi Suomi. Silti käytännössä kaikilla väestöryhmillä on Israelissa yli kahden hedelmällisyysluku, joten juutalaisvaltion tapauksessa kyse on jostakin muusta kuin lapsilisistä ja muista taloudellisista tuista. Israel näyttäisi todistavan, että lapsilisät eivät ole järin tärkeitä, mutta se ei yksinään todista tyhjentävästi juuri mitään. Juuri siksi on syytä kerrata myös kahden muun maan kokemuksia.

Sekä Färsearilla että Kazakstanilla on laaja hyvinvointivaltiosysteemi, jotka tarjoavat kauaskantoisia tukia kansalaisilleen lasten hankkimisen jälkeen. Nämä kaksi maata muodostavat siis varsin selvän vastavoiman Israelille, ja ne puolestaan puhuvat hyvinvointipalvelujen tärkeydestä hedelmällisyysluvun ylläpidossa. Lisäksi niiden kyky hyödyttää sekä köyhiä että rikkaita näillä lisillä ovat erittäin merkittäviä ja luovat kannustimia kaikille kansalaisille lasten saamiseen.

Färsearten varsin homogeeninen yhteiskunta tukee tätä näkemystä ja kuten todettu, sen tukijärjestelmä näyttäisi toimivan tämäntyyppisessä yhteiskunnassa parhaiten. Saaristo on

---

⁶⁷ Abuov, Anas: Ethnic Differentiation of Fertility in Kazakhstan, 2010, .52-53

tehnyt hyvää työtä systeeminsä rakentamisessa ja hätäisesti katsottuna sitä voisi pitää eräänlaisena esikuvana myös Suomelle.

Kazakstanin kokemus kuitenkin kannustaa maltin säilyttämiseen tätä asiaa tarkkailtaessa. Kuten todettu, kyseisen maan hedelmällisyysluku vaihtelee vahvasti eri kansanryhmien kesken eli kyseenalaistaa tukien merkityksen. Vaikka tuet kyseisessä maassa ja Färsaarilla ovat varmasti suuri apu monille ihmisille, ei jälkimmäisenkään paikan suhteen voi suoraan sanoa, että sen onnistuminen syntyvyyden ylläpidossa johtuu vain tuista.

Kulttuuri ja hedelmällisyysluku

Uskonto ja konflikti

Kolmanneksi on aika käsitellä kulttuurin vaikutusta hedelmällisyyslukuun. Tämä on esitellystä kolmesta tekijästä abstraktein ja vaikein mitata, mutta toisaalta se on myös nostettu esille kun puhutaan syntyvyydestä ja hedelmällisyysluvusta. Tämä selittyy sillä, että kulttuuri voi korostaa esimerkiksi perhettä itseisarvona tai sitten se voi korostaa individualismia itseisarvona.

Edellisessä skenaariossa perhe voitaisiin nähdä avaintekijänä tiellä onneen ja perheen perustaminen saatetaan nähdä itsestäänselvyytenä, jonka kaikki tekevät jossain vaiheessa elämäänsä. Yksilö korostava kulttuuri sen sijaan voi katsoa itsensä toteuttamisen elämän perustaksi ja perhe voidaan nähdä jonakin seikkana, jonka voi perustaa vain itse halutessaan ja millä ei juuri ole vaikutusta oman onnen etsimiseen tai maan tulevaisuuden kannalta.

Tämä aihe sitoutuu vahvasti aiemmin esiteltyihin artikkeleihin, joissa ihmiset kokivat lasten saamisen negatiivisena seikkana, joka ei sovi heidän omiin tulevaisuuden suunnitelmiinsa. Niiden perusteella juuri työ nähdään tärkeämpänä kuin perhe ja onkin luontevaa, että tämänkaltaiset arvot vaikuttavat negatiivisesti syntyvyyteen. Toki siitä on myös hyötyä ihmisten kunnianhimon suhteen, mutta hedelmällisyysluvun suhteen tämänkaltaisen kulttuuri on erittäin haitallinen.

Kulttuurin analysoiminen on haastavaa, sillä muuttajat eivät ole läheskään yhtä selkeitä kuin esimerkiksi lapsilisien kohdalla. Ei voi mitata, paljonko ”keskivertoihminen” todella on valmis saamaan lapsia ja kuinka paljon kulttuuri vaikuttaa tähän seikkaan. Voi toki tehdä kyselyitä ja tutkimuksia, mutta ne ovat monin tavoin ongelmallisia. Kansalaisten toivoma lapsimäärä antaa toki osviittaa heidän arvoistaan ja suhtautumisestaan perheeseen, mutta toisaalta se

myös saattaa olla harhaanjohtava siinä mielessä, että lasten saaminen vaatii enemmän vanhemmilta kuin pelkkä kyselyyn vastaaminen.

Eräs tärkeä kulttuuriin liikkuva tekijän on myös The Global Spread of Fertility Decline : Population, Fear, and Uncertainty-teoksessa käsitelty termi riskiyhteiskunta. Kyseessä on Ulrich Beckin määrittelemä termi, millä hän tarkoittaa sitä, että ihmiset kokevat käytännössä koko maailman perustuvan erilaisille riskeille ja heidän tehtävänsä on lähinnä luovia kaikkien kauhukuvien läpi, eikä lapset ja heidän tulevaisuudestaan huolehtiminen sovi tämänkaltaiseen maailmankuvaan.⁶⁸

Tämä johtuu siitä, että vanhemmat saattavat kokea lapset paitsi riskiksi itselleen ja he voivat myös pelätä, että heidän lapsensa tulevat kärsimään joko perheen sisäisistä ongelmista tai laajemmista yhteiskunnallisista uhkakuvista, kuten talousongelmista tai ilmastonmuutoksesta. Beck esittääkin, että juuri näiden riskien kasaantuminen ja niiden intensifioituminen ovat tärkeässä osassa nykyisessä hedelmällisyysluvun romahtamisessa.

Pyrin selvittämään, onko yleinen ahdistus kyselyiden valossa matalampi tutkimuksessa kolmikossa ja onko syntyvyyden ja yleisten riskien pelon välillä merkittävää yhteyttä. Toki kannattaa muistaa, etteivät kyselyt kerro kaikkea, mutta ne antavat kyllä jonkinlaisia vihjeitä siitä, kuinka uhkaavaksi ihmiset kokevat elämänsä ja yhteiskunnan.

Laaja tutkimus nimeltään Gallup Global Emotions on hyödyllinen tapa kartoittaa eri maiden positiivisuutta ja negatiivisuutta. Se on sinänsä kiinnostava katsaus aiheeseen, joskin se samalla näyttäisi olevan ristiriidassa Beckin teorian kanssa. Sen mukaan positiivisimmat maat sijaitsevat pitkälti latinalaisessa Amerikassa ja vaikka niissä on verrattain korkeat hedelmällisyysluvut, eivät ne kuitenkaan edusta suurta poikkeusta maailman tasolla. Vähiten positiivisimmat valtiot sen sijaan olivat huomattavasti moninaisempia ja näihin maihin sisältyvät muun muassa Egypti, Nepal ja Valko-Venäjä, jotka ovat erittäin kaukana toisistaan hedelmällisyyslukujen suhteen.⁶⁹

Negatiivisimmat maat olivat varsin köyhiä, pääasiassa afrikkalaisia maita, joissa on suuria yhteiskunnallisia ongelmia. Vähiten negatiiviset maat sen sijaan ovat sangen kiinnostavia, sillä

---

⁶⁸ Winter, J. M., Teitelbaum, Michael: The Global Spread of Fertility Decline : Population, Fear, and Uncertainty, 2014, s.40, Yale University Press

⁶⁹ Gallup Global Emotions, Gallup, 2019

niihin sisältyy monia entisiä neuvostotasavaltoja, mukaan lukien Kazakstan. Samaan joukkoon sisältyy tosin myös Singapore ja Taiwan, joten laajoja johtopäätöksiä tästä tutkimuksesta on vaikeaa tehdä.

Tutkimus on kuitenkin kiinnostava siltä kannalta, ettei ainakaan mielipidekyselyjen ja hedelmällisyysluvun välillä ole suurta verrattavuutta. Beckin teoria on kyllä toimiva ja pätee ainakin osittain syntyvyyden laskuun, mutta ainakaan tämän Gallup-tutkimuksen perusteella negatiivisuus ja syntyvyys eivät suoraan kulje käsi kädessä. Sikäli kun tämä yhteys on todellinen, se ei ainakaan ole suoraan nähtävissä.

Joka tapauksessa on tarpeellista luoda jonkinlainen katsaus kulttuuriin, koska muun muassa Kazakstanin esimerkissä se tuntuu olevan erittäin tärkeä. Myös Suomessa ja Israelissa on nähtävissä merkittäviä eroja eri ihmisryhmien välillä, joten on luontevaa, että pelkästään lait ja tuet eivät niitä selitä. Juuri tästä syystä onkin tärkeää luoda katsaus eri ryhmien arvoihin ja siihen, miten ne vaikuttavat mainitun ryhmän hedelmällisyyslukuun.

Israelissa merkittävin jakaja eri ryhmien välillä on uskonto. Erityisesti juutalaisuus on sisäisesti varsin moninainen. Juutalaisilla syntyvyys määrittyy vahvasti heidän uskonnollisuutensa mukaan ja ortodokseilla ja haredeilla on korkeimmat luvut.

Ei olekaan yllätys, että uskonnollisemmilla ihmisillä on korkeampi hedelmällisyysluku kuin maallisilla, sillä tämänkaltaisia trendejä on ollut havaittavissa myös länsimaissa. Myös juutalaiset Israelin ulkopuolella olevat muuttumassa uskonnollisemmiksi juuri siitä syystä, että ortodokseilla ja haredeilla on paljon korkeampi hedelmällisyysluku. Onkin varsin selvää, että tämä johtuu pitkälti uskonnosta, mutta ortodoksit eivät yksinään voi pitää Israelin syntyvyyttä korkealla. Myös maallisten suhteellisen korkea syntyvyys auttaa.

Monet lähteet puhuvat Israelin positiivisesta suhtautumisesta lapsiin kaikissa väestöryhmissä. Juutalaisuutta on esitetty lapsimyönteiseksi uskonnoksi ja Talmudista löytyykin kohtia, jotka pitävät lapsia eräänä elämän parhaimmista asioista. Vaikka monet israelilaiset eivät tähän uskokaan, on maan kulttuuripohja silti varsin vahvasti juutalaisuuden muokkaama ja tämä lähestymistapa sinänsä vaikuttaa myös maallistuneisiin juutalaisiin.⁷⁰

---

⁷⁰ Stonestreet, John: Why fertility is high in Israel, Arkansas Democrat, 14.10.2018, <https://www.arkansasonline.com/news/2018/oct/14/why-fertility-is-high-in-israel-2018101/>

Tästä pääsemme siihen, miten yhteiskunta näkee perheen ja lasten tärkeyden. Israelissa lapset nähdään yhteiskunnan mittakaavassa tärkeinä eikä pelkästään yksilön omana päätöksenä. Tässä mielessä perhe-elämästä on tullut Israelissa normi eikä vain päätös, jonka muut näkevät yhdentekeväenä.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että lapsettomia syrjittäisiin ja toki Israelissakin on lapsettomia. Tämä kuitenkin tekee vanhemmuudesta normin, johon suurin osa ihmisistä pyrkii ja lapsivastaisia kommentteja ei juuri julkisuudessa näy. Kuten on nähty esitellyistä artikkeleista, tämä ei enää pidä paikkaansa esimerkiksi Suomessa, missä puhtaan negatiivinen suhtautuminen lapsiin on nähtävissä median lapsettomuuskeskustelussa, kuten Iltalehden artikkelissa aiemmin todettiin.

Kuten todettu, Israelin asema lapsia kohtaan positiivisena maana on varsin selvä, Kyseessä on eräs tärkeä ero muun muassa Israelin ja Suomen välillä. Kyseessä on syvälinen kulttuurin muutos, minkä korjaaminen olisi pitkä ja vaikea projekti. Israelin esimerkin mukaisesti tämä olisi kuitenkin hyödyllinen muutos kulttuurissa, mutta Israelilla on myös muita vahvuuksia.

Mitä riskeihin tulee Israelissa, on sen talous ollut vakaa jo kauan. Talous on kasvanut paljon nopeammin kuin useimmissa Euroopan maissa ja talouskasvu on viime vuosina ollut yli kolmessa prosentissa,⁷¹ kun taas Suomessa se oli pitkään negatiivista, eikä se ole noussut kuin kaksi kertaa kolmeen prosenttiin vuoden 2008 romahduksen jälkeen.⁷² Israelin taloustilanne on siis Suomea suojatumpi, mikä tekee perheen perustamisesta paitsi riskittömämpää, myös helpompaa.

Erittäin kiinnostava kysely Israelissa paljastaa, että uskonnollisemmat ihmiset ovat vähemmän ahdistuneita. Itse asiassa ero maallisten juutalaisten ja haredien välillä on valtava, sillä maalliset kokevat viisi kertaa enemmän ahdistuskohtauksia kuin haredit, mikä on huomattavaa. Maallisista lääkitystä ottaa 10%, kun taas haredien keskuudessa luku on vain

---

⁷¹ 5. Report for Selected Countries and Subjects, IMF, https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=70&pr.y=15&sy=1980&ey=2024&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=436&s=NGDP_RPCH,PPPGDP,PPPPC,PCIPCH,LUR,GGXWD,G_NGDP&grp=0&a=

⁷² Kansantalous, Tilastokeskus, https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html

2%. Kyseinen tutkimus myös huomasi, että Israelin yleinen ahdistustaso on ollut nousussa.⁷³ Kyseinen kysely on kuitenkin jo vanha eikä se siis välttämättä kerro koko totuutta nykyisin.

Jerusalem Postin tekemä kysely toteaa, että israelilaiset eivät ole kovinkaan pelokkaita myöskään maassa käytävästä konfliktista. Vuonna 2013 vain 16% juutalaisista uskoi turvallisuustilanteen menevän heikompaan suuntaan, mikä on merkittävää kun otetaan huomioon konfliktin saaman julkisuuden. Juuri fyysiseen turvallisuuteen liittyvä epävarmuus on uhkaava monille ja ilmeisesti Israel on onnistunut pitämään tämän turvallisuudentunteen korkealla.⁷⁴

Mitä tulee talouteen, Israel, kuten mainittu, on ollut varsin hyvässä asemassa. Työttömyysprosentti on alhaisempi kuin koskaan aiemmin, noin neljässä prosentissa, ja tilanne on valoisampi kuin OECD-maissa keskimäärin. Tämä laskettuna yhteen talouskasvun kanssa antaa varsin positiivisen kuvan Israelin taloudesta, mutta täytyy myös muistaa toinen puoli maan tilanteesta.⁷⁵

Viime aikoina osa-aikatyöt ovat olleet nousussa ja ne eivät yleensä ole omiaan luomaan turvallisuudentunnetta.⁷⁶ Erityisen yleistä tämänkaltaisen työnteko on haredien keskuudessa, mikä ei tietenkään vahvista kyseisen ryhmän taloudellista tilannetta.⁷⁷ Osa-aikatoita on pidetty eräänä suurena ongelmana syntyvyyden kannalta ja tämä onkin helppo ymmärtää, kun ajattelee jatkuvaa epävarmuutta ja matalampia palkkoja, joita tämänkaltaisiin työsuhteisiin usein liittyy.

Osittain tästä syystä sekä haredit että arabit ansaitsevat vähemmän kuin maalliset juutalaiset, mikä toisaalta vaikuttaa heidän köyhyyslukuihinsa. Tämä ei kuitenkaan ole heijastunut millään merkittävällä tavalla näiden ryhmien hedelmällisyyslukuihin, mikä tuo osaltaan taas esille taloustilanteen ja uskonnollisuuden vaikutuksen syntyvyyteen. Vaikka epävarma

---

⁷³ Poll: Seculars more anxious than haredim, Ynetnews, 14.11.2010

⁷⁴ Hoffman, Gil: Poll: Israeli Jews not worried by security situation, The Jerusalem Post, 4.9.2013, <https://www.jpost.com/National-News/Poll-Minority-of-Israeli-Jews-believe-security-situation-for-new-year-is-in-danger-of-downward-trend-325252>

⁷⁵ Israel Unemployment Rate 1991-2020, Macrotrends, <https://www.macrotrends.net/countries/ISR/israel/unemployment-rate>

⁷⁶ Heruti-Sover, Tali: Israel's Unemployment Rate Drops to 3.7%, Part-time Jobs on the Rise, Haaretz, 28.2.2018, <https://www.haaretz.com/israel-news/business/israel-s-unemployment-rate-drops-to-3-7-part-time-jobs-on-the-rise-1.5865222>

⁷⁷ Halon, Eytan: Study shows Israeli employment at record high, pay gaps remain, The Jerusalem Post, 1.8.2019, <https://www.jpost.com/Israel-News/Study-shows-Israeli-employment-at-record-high-pay-gaps-remain-597220>

taloustilanne yleisesti ottaen pitäisi johtaa alempaan syntyvyyteen, ei näin silti ole käynyt haredien keskuudessa.

Myöskään maallisilla juutalaisilla ei näyttäisi olevan mitään erityistä taloudellista syytä suhteellisen korkeaan syntyvyyteensä. On vaikeaa löytää parempaa selitystä Israelin väestöpolitiikkaan kuin juutalaisen kulttuurin perinnöstä, joka on onnistunut vaikuttamaan ihmisten arvoihin ja mielipiteisiin syvällisellä ja vaikeasti tutkittavalla tavalla. Israelin politiikkakaan ei erityisemmin tue korkeaa syntyvyyttä, joskin on totta, että sen lait ovat varsin ystävällisiä vanhempia kohtaan.

On itse asiassa varsin helppoakin nähdä, miksi juutalainen perintö olisi niin vahva Israelissa. Maa kuitenkin perustettiin kyseisen kansan turvapaikaksi ja on selvää, että monet haluaisivat ylläpitää juutalaisuutta tämänkaltaisessa valtiossa. Tätä perintöä luultavasti ylläpitää maan jatkuva uhattuna olo Lähi-Idässä, mikä luo kontrastia juutalaisten ja arabien välille. Tämänkaltaisen tilanne ei välttämättä ole kestävällä pohjalla, mutta on luultavaa, että se vaikuttaa Israelin kulttuuriin tehokkaasti.

Tässä tilanteessa onkin hyvä mahdollisuus luoda jonkinlaista kontrastia taloudellisen ja kulttuurillisen epävarmuuden välille. Kuten olemme nähneet, Israelinkaan talous ei vakaudestaan huolimatta ole kyennyt luomaan tasa-arvoa ja alhaisia tuloeroja kansalaistensa välille, mutta se ei ole moninkaan lapsitoiveisiin vaikuttanut. Juuri tästä syystä on syytä todeta, että Beckin teorian mukaisesti tämä turvallisuuden tunne ei kumpua taloudesta, vaan vanhojen perhemallien ja arvojen radikaalista muutoksesta.

En kuitenkaan väitä, että vain vastakkainasettelu on oikea tai edes toimiva tapa nostaa syntyvyyttä, eikä se todennäköisesti edes ole Israelin salaisuus. Todellisuudessa Israelin onnistuminen johtuu uskonnollisten ryhmien suuresta määrästä, jaetuista perusarvoista ja lapsiläheisestä kulttuurista. Jos haluamme saada tarkemman kuvan juutalaisvaltion kokemuksista, sitä täytyy kuitenkin heijastaa myös muihin käsiteltyihin maihin.

Vakaus ja perinteet

Färsearilla on hyvin vähän yhteistä kulttuurillisesti Israelin kanssa ja on syytä myös huomauttaa, että Israelin ja Färsearten kansainvälinen asema luo niiden välille tiettyä kontrastia. Jos Israelissa vastakkainasettelun ylläpitävä nationalismi nähdään merkittävänä tekijänä, ei tällaista ulottuvuutta voida pitää tärkeänä Färsearilla. Se on kuitenkin erittäin vakaa ja vauras alue ilman suuria uhkia.

Kiinnostavaa on myös se, että Färsearten korkeaan hedelmällisyyyslukuun on jo löydetty vastaus ainakin mediassa. Esimerkiksi The Local-lehti esittää syyksi yksiselitteisesti alueen kulttuurin, tarkemmin sanottuna sen erittäin perhekeskeiset arvot. Artikkelin mukaan färsearelaiset näkevät toisensa pikemminkin sukunsa jäseninä kuin yksilöinä ja perhe nähdään Färsearilla suurimpana elämää määrittävänä tekijänä.⁷⁸

The Local myös huomio saariston merkittävät lailliset tuet perheille ja lasten saamiseen, mitkä olenkin jo esitellyt aiemmin. Nämä kuvastavat Färsearten arvomaailmaa ja samalla artikkeli toteaa, että sukupolvien välinen kuilu on autonomisella alueella pienempi kuin muualla. Tällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että isovanhemmat osallistuvat aktiivisesti lasten kasvatukseen ja lasten kasvatusta on täten käytännössä koko suvun yhteinen tehtävä.

Samoilla linjoilla on myös saariston omat viralliset lähteet. Children of the Faroe Islands-artikkelissa todetaan myös, että lapset ovat saariston perheen ydin. Tällä tarkoitetaan sitä, että perhettä ei välttämättä edes mielletä perheeksi ilman lapsia ja että lapset ovat Färsearten asukkaille erittäin tärkeitä.⁷⁹

Tämä artikkeli myös nostaa esille saaristolle ominaisen kasvatustyylin eli sen, että lapsia ei vahdita eikä heidän toimintaansa rajoiteta samalla tavalla kuin muualla. Tämä on positiivista itse lapsen kannalta, mutta toisaalta se myös luo avoimempaa ja luottavaisempaa suhdetta lasten ja muun yhteiskunnan välille. Tämä puolestaan tekee lapsista näkyvämmän ja

---

⁷⁸ Family ties make Faroese women Europe's top baby makers, The Local.dk, 20.6.2018, <https://www.thelocal.dk/20180620/family-ties-make-faroese-women-europes-top-baby-makers>

⁷⁹ Children of the Faroe Islands, Faroe Islands.fo, <https://www.faroeislands.fo/people-society/people-of-the-faroe-islands/children-of-the-faroe-islands/>

positiivisemman osan yhteiskuntaa ja kenties myös vaikuttaa itse lasten ajatteluun heidän aikuistuessaan.

Samaten lapset nähdään Färsearilla lähes tasaveroisiksi vanhempinsa kanssa toisin kuin monessa muussa paikassa. Tämä ei tarkoita, että lapset ylenkatsottaisiin yhteiskunnallisella tasolla, vaan sitä, että heitä arvostetaan ja heihin uskotaan laajemmin kuin muualla Pohjoismaissa. Samaten suku katsotaan kokonaisuudeksi ja sukulaiset pitävät yhtä hyvin laajasti, oli kyse sitten isovanhemmista tai serkuksista.

Esimerkkinä tästä mentaliteetista Children of the Faroes esittää, että lapsia ei missään tapauksessa kielletä osallistumasta mihinkään tapahtumaan tai tulemasta johonkin julkiseen paikkaan. Heidän läsnäoloon itseasiassa kannustetaan ja useimmat ihmiset tuntevat ilmapiiriin muuttuvan paremmaksi ja rennommaksi lasten seurassa. Ja jos lapsia on lähes kaikkialla, ovat he myös tietenkin useammalle arkea ja heidät nähdään elämän tärkeänä osana.

Kokonaisuudessaan tämä kuulostaa varsin vastakkaiselta näkemykseltä kuin se, mitä luimme suomalaisista artikkeleista. Jos Suomessa lapset nähdään pääasiassa taakkana ja epävarmuuden tuojina, Färsearilla he ovat arvostettuja ja osaltaan jopa turvallisuuden ja vakauden tuojia. Kontrasti on tietenkin huomattava Suomen kanssa ja näistä lähtökohdista katsoen hedelmällisyyslukujen eroavaisuus ei enää tunnu kovin suurelta mysteeriltä.

Samaten voidaan katsoa, että Färsearten mentaliteetti heijastuu myös maan lakeihin, jotka, kuten todettu, ovat hyvin lapsimyönteisiä. Tässä mielessä politiikka ja kulttuuri osuvat yhteen varsin selvästi, kun taas Israelissa lait olivat huomattavasti erilaiset kuin kulttuuri voisi olettaa. Tämä tietenkin vain korostaa Färsearten omintakeisuutta ja syitä sen hedelmällisyyslukuun.

Osaltaan tosin esitellyt lähteet antavat ehkä liiankin yksioikoisen selityksen saariston hedelmällisyysluvusta. Ei ole millään tasolla mielekästä tyytyä vain yhteen selitykseen, vaikka se antaisikin tyhjentävän ja uskottavan selityksen tutkimaamme aiheeseen. Färseariinkin pätee samat dynamiikat kuin muuallakin ja onkin aihetta tutustua myös niihin.

Färsearet näyttäisi olevan uskonnollisempi kuin manner-Tanska. 85% kuuluu Färsearten omaan Luterilaiseen kirkkoon ja 13% vielä pienempään kristilliseen liikkeeseen nimeltä

Plymouthin veljet.⁸⁰ Toisin sanoen lähes kaikki kuuluvat johonkin kirkkoon, mikä on huomattavasti suurempi luku kuin esimerkiksi Suomessa, missä enää vajaa 70% kuuluu kirkkoon.⁸¹ Toki väestön varsinaista uskonnollisuutta on vaikeampi arvioida, mutta pelkästään se, että joukkopakoa kirkosta ei ole tapahtunut kertoo uskonnon säilyvästä voimasta.

Kuten Israel, Färsearetkin on vauras länsimaa ja saariston bkt asukasta kohden on juutalaisvaltiotakin korkeampi.⁸² Se on myös ollut varsin vakaa läpi koko 2000-luvun, joskin vuonna 2009 saaristo vajosi lievään lamaan. Tämän jälkeen talous on kuitenkin ollut selvässä nousussa ja paikoittain kasvuprosentti on ollut merkittävä. Toisin sanoen Färsearet eivät joutuneet monivuotiseen lamaan, joka koetteli monia Euroopan maita.

Tämä liittyy tietenkin kysymykseen taloudellisesta turvallisuudesta ja jatkuvuuden tunteesta ihmisten mielissä. Toisin kuin Israel, Färsearet kyllä vajosi lamaan, mutta se nousi varsain nopeasti tästä taantumasta ja nyt sen talous on kasvanut varsin rivakasti jo kymmenen vuotta. Lisäksi saariston työttömyysluku on erittäin matala, vain noin prosentti, mikä vakauttaa alueen asemaa entisestään. Lisäksi tämä luku on ollut laskemaan päin, mikä luo uskoa positiivisiin trendeihin myös tulevaisuudessa.⁸³

Tämän suhteen saaristo ei eroa radikaalisti Israelista ja molemmat maat ovat olleet taloudellisessa mielessä varsin vakaita. Kuten mainittu, saaristo on myös taloudellisesti varsin tasa-arvoinen, mutta tällä alalla on nähtävissä muutamia harmaita pilviä. Vuonna 2019 köyhyysriski nousi 10%:n, mikä on edelleen matalampi luku kuin muissa Pohjoismaissa, mutta tilanne ei silti ole niin valoisa kuin ennen. Palkkoja tulisi muun muassa nostaa lähiaikoina, eikä suurta syytä huoleen näytä olevan.⁸⁴

Taloudellinen jatkuvuus on siis hyvällä ja kestäväällä tasolla Färsearilla ja se näyttäisi olevan tärkeä tekijä myös hedelmällisyysluvun kannalta. Mitä muuhun epävarmuuteen ja yleisiin uhkakuihin tulee, ne ovat Färsearilla varsin vähäisiä. Suuria turvallisuusuhkia ei ole, eikä

---

⁸⁰ Religion, Faroe Islands.fo, <https://www.faroeislands.fo/people-society/religion/>

⁸¹ Seurakunnat tilastoivat työtään, Suomen Evankelis-Luterilainen Kirkko, <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa#ac354d53>

⁸² GDP per capita (current US\$) - Faroe Islands, Maailmanpankki, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=FO>

⁸³ Faroe Islands Unemployment Rate, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/faroe-islands/unemployment-rate>

⁸⁴ Waag Dam, Rolant, Faroe Islands: big economic growth yet increasing poverty, Nordic Labour Journal, 16.12.2019, <http://www.nordiclbourjournal.org/nyheter/news-2019/article.2019-12-16.3796944815>

myöskään saariston sisällä ole erityisen suuria ongelmia. Työelämä on verrattavissa muihin Pohjoismaihin, mutta sen rasittavuudesta ja muista seuraavista ongelmista ei ole näyttöä.

Toisin sanoen näyttää siltä, että saariston omien lähteiden luonnehdinta hedelmällisyysluvun syistä tuntuu realistiselta. Färsaaret on kuitenkin ollut kauan erillään muusta Tanskasta, mikä on varmasti edesauttanut omaleimaisen kulttuurin muodostumista. Ainakin syntyvyyden kannalta on myönteistä, että tämä näkyy myös lapsiläheisenä mentaliteettina saarelaisten keskuudessa.

Jos historia on selityksenä Färsaarten kulttuurillisten erikoisuuksien muodostumiseen, antaa jatkuvuus ja turvallisuus myös vahvoja vihjeitä siitä, miksi nämä piirteet ovat selvinneet myös nykyaikaan saakka. Färsaarten vakaa talous ja hidas muutostahti on pitänyt vanhat sosiaaliset suhteet elossa paremmin kuin esimerkiksi Suomessa. Tähän toki vaikuttaa Färsaarten matala väestö ja se, että alueen sisäistä kaupungistumista ei ole ollut. Torshavnin väkiluku on vain 20 000, jota ei useassa muussa maassa edes laskettaisi kaupungiksi.

Färsaarten tilannetta ei kuitenkaan selitä vain kulttuuri, sillä, kuten todettu, myös lait ja tuet edesauttavat korkean syntyvyyden ylläpitoa. Lait on ohjattu vanhemmuuden helpottamiseen ja lapsilisät kannustavat samalla sekä työntekoon, että vanhemmuuteen. Toisin sanoen saariston koko järjestelmä auttaa vanhemmuudessa ja sitä pidetään myös ideaalina yhteiskunnallisella tasolla.

Nationalismi ja kansallinen herääminen

Mitä Kazakstaniin tulee, se on monin tavoin monimutkaisempi tutkittava kuin Israel tai Färsaaret, sillä siitä on tehty vähemmän aikaisempaa tutkimusta tai analyysiä. Tämä johtuu luultavasti sen lyhyemmästä historiasta itsenäisenä valtiona, mutta on silti suhteellisen helppo tehdä eräänlaisia huomioita, kun katsotaan tämän entisen neuvostotasavallan trendejä ja samoja indikaattoreja kuin edellisissä esimerkeissä.

Ensinnäkin on syytä jälleen muistuttaa suuresta erosta kazakkien ja venäläisten hedelmällisyysluvussa. Vaikka maan tuet vanhemmille ovat erittäin laajat, eivät venäläiset kuitenkaan tunnu hyväksikäyttävän näitä tukia läheskään yhtä paljon, kuin maan enemmistö.

Juuri tästä on lähes varmaa, että suurin syy hedelmällisyyksluvun kasvuun ei ole Kazakstanin hyvinvointivaltio, vaan kazakkien kulttuurilliset muutokset Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisinä vuosikymmeninä.

Venäläisten määrä on myös ollut laskussa maastamuuton takia. Heidän määränsä on vähentynyt 6,2 miljoonasta 3,5 vuonna 1989 miljoonaan vuonna 2019. Heitä muuttaa The Diplomat-lehden artikkelin *Why are Russians Leaving Kazakhstan?* mukaan ulkomaille kymmeniätuhansia vuosittain, eikä tälle trendille näy loppua. Syy tähän on Venäjän oma etninen nationalismi ja Venäjän johdon yritys luoda kuvaa Kazakstanista mahdollisesti venäläisvastaisena maana, kuten myös hieman notkahtanut taloustilanne.⁸⁵

Artikkelissa myös todetaan, että kazakkien keskuudessa on nousussa myös tämän ryhmän oma nationalismi. Tämä luo eräänlaisia jännitteitä etnisten venäläisten ja kazakkien välille, mikä osaltaan selittää käsiteltyä ilmiötä. Artikkelin esittää tilanteen kehittyvän samalla tavalla myös tulevaisuudessa, sillä vastakkainasettelu väestöryhmien välillä tuskin tulee lievenemään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Kazakstanissa olisi tiedossa levottomuuksia, sillä se ja Venäjä ovat varsin läheisiä liittolaisia, eikä niillä ole halua konfliktiin.

Todennäköinen tulevaisuudenkuva on se, että maasta tulee koko ajan enemmän kazakkivaltainen ja jopa venäläisvaltaisesta pohjoisesta tulee enenevässä määrin etelän kaltainen. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että väestöerot kyseisessä maassa tulevat lievenemään ja Kazakstan muuttuu homogeenisemmäksi. Tämä kehityskulku ei ole pelkästään hyvä tai huono, mutta se tulee kuitenkin jatkumaan myös tulevaisuudessa.

Olennaisen tästä kehityskulusta tekee se, että siitä voi tehdä eräänlaisia yhtäläisyyksiä Israelin tilanteeseen. Molemmat ovat valtioina jokseenkin nuoria ja molemmat sijaitsevat jokseenkin haastavilla alueilla. Toki Kazakstanin olemassaoloa ei kyseenalaista kukaan, mutta Kiina ja Venäjä ovat vaikeita naapureita niiden geopolittisten hankkeiden vuoksi.

Samoin kuin Israelin tapauksessa, molemmat maat myös pyrkivät aktiivisesti löytämään oman identiteettinsä maailmassa. Israel onnistui tässä suhteellisen nopeasti Ben Gurionin vision ajamana kun taas Kazakstanin tie on ollut hiukan hitaampi. Esimerkiksi venäjän kieli vieläkin dominoi Kazakstanissa ja Venäjä monessa suhteessa myöskin vaikuttaa maan

---

⁸⁵ Michel, Casey: *Why are Russians Leaving Kazakhstan?*, The Diplomat, 23.2.2016, <https://thediplomat.com/2016/02/why-are-russians-leaving-kazakhstan/>

ulkopolitiikkaan. Maan johto on kuitenkin pyrkinyt noudattamaan omaa ulkopoliitiikkaansa ja viime vuosina se on myös alkanut ottaa kulttuurillisesti etäisyyttä sen entisestä emämaasta.

Tästä todisteina on muun muassa vanhan Tselinogradin nimen muuttaminen Astanaksi ja myöhemmin Nursultaniksi, sekä myös kirjaimiston muuttaminen latinalaiseksi. Venäläisen väestön mukana myös venäläisyys ja sen tuomat piirteet ovat hitaasti häviämässä Kazakstanista ja se täytyy korjata jollakin uudella. Venäjän puhujat ovat nopeasti katoamassa ja siksi onkin luontevaa, että kazakin kieli ottaa hitaasti sen paikan ja kielen mukana helposti vaihtuu moni muukin kulttuurinen asia.

Muun muassa tästä syystä maassa voidaan nähdä jonkinlainen nationalistinen vastalause Venäjälle, joskin maan hallitus on pyrkinyt hiljentämään sitä merkittävästi ulkopoliittisista syistä. Jos Israelissa hedelmällisyysluku voidaan jossain määrin liittää kansallistunteen nousuun, voidaan samanlainen huomio tehdä myös Kazakstanissa. Aihe on monimutkainen ja vaikeasti todistettavissa, mutta kontrasti kazakkien ja venäjäisten välillä on monessa suhteessa on ollut nousussa ja onkin kiinnostavaa nähdä, tuleeko nationalismi ja syntyvyys vaikuttamaan toisiinsa myös tulevaisuudessa.

Näillä linjoilla on Astana Times-lehden kirjoitus nimeltä The Enduring Value of Family, joka loi vahvan kontrastin länsimaiden ja Kazakstanin perhemallien välille. Artikkelin mukaan Kazakstanin verrattain konservatiiviset avioliittolait ovat avainasemassa paikallisen perheen aseman säilyttämisessä.⁸⁶

Toki kyseessä on monin tavoin kiistanalainen näkemys, jota ei välttämättä kannata ottaa erityisen vakavasti erityisesti Israelin mallin jälkeen. Mikä tässä artikkelissa on tärkeää on sen perheen korostus ja kieli, jota se käyttää puhuessaan perheestä. Kirjoittaja on kuitenkin maan parlamentin korkea-arvoinen jäsen, joten hänen näkemyksellään on konkreettista merkitystä. Poliitikot ovat siis osaltaan omaksuneet perheen tärkeyden ainakin tämän tekstin mukaan.

Samaten Kazakstanissa on käytössä varsin erikoinen palkinto. Naisille, joilla on 6 lasta, annetaan valtion hopeamitali ja seitsemännestä lapsesta saa kultamitalin. Kyseessä on varsin selvä kannustus suuriin perheisiin eivätkä tämänkaltaiset palkinnot ole aivan ongelmattomia muun muassa sen kannustamien lapsimäärien vuoksi. Tämä käytäntö on kuitenkin kuvaava

---

⁸⁶ Bashmakov, Anatoly: The Enduring Value of Family, The Astana Times, 12.6.2013, <https://astanatimes.com/2013/06/the-enduring-value-of-family/>

liittyen Kazakstanin virallisiin arvoihin ja onkin todennäköistä, että tämänkaltainen kannustin kannustaa joitakin henkilöitä uneksimaan suuremmista perheistä.⁸⁷

Vielä eräs esimerkki Kazakstanin fokuksesta esitetään Astana Timesin artikkelissa Kazakhstan increases focus on assisting large families, next generation, joka käsittelee Astanassa eli nykyisessä Nursultanissa tapahtunutta kohtalokasta tulipaloa ja sitä seurannutta panostusta suurten perheiden tarpeisiin. Kirjoitus muun muassa luonnehtii kasvavaa väestöä Kazakstanin ”suurimmaksi luonnonvaraksi” ja tekstin pääpointti on nimenomaan elämänlaadun parantaminen mahdollisimman usealle perheelle.⁸⁸

Toki on syytä nostaa esille vielä eräs merkittävä ongelma. Nämä kaikki artikkelit ovat joko valtion omista lähteistä tai ainakin sen hyväksymistä lehdistä, eikä Kazakstanin lehdistönvapaus ole erityisen hyvällä tolalla. Tästä syystä on järkevää huomioida, että artikkelit luultavasti antavat hallituksen toimista liian positiivisen kuvan, eivätkä ne ainakaan kritisoi sitä mistään mahdollisista virheistä. Tämä pointti pätee kaikkiin paikallisiin lähteisiin, joita tässä tutkimuksessa on käytetty.

Toisaalta myöskään ulkomaiset lähteet eivät kyseenalaista Kazakstanin omia lukuja syntyvyydestä, taloudesta tai sen tuista mitenkään merkittävästi joten niiden liiallinen problematisointi ei myöskään kannata. Mitä sen sijaan artikkeleihin tulee, niihin kannattaa suhtautua enemmän varauksella. On todennäköistä, että kirjoittajat pyrkivät antamaan hallituksesta positiivisemmän kuvan kuin todellisuus sallisi, mikä tietenkin alentaa niiden arvoa. Toisin sanoen nämä lehdet saattavat haluta maalata Kazakstanin hallituksesta lapsiläheisen lisätäkseen sen kannatusta, mikä on aina ongelmallista autoritaarisemmissa maissa. Kazakstanin tapauksessa on kuitenkin toinen puoli, joka on syytä huomioida tässä vaiheessa.

Tämä yksityiskohta on se, että kylmä data tukee näiden artikkelien sisältöä. Tämä perhettä korostava retoriikka on yhdistynyt korkeisiin hedelmällisyyslukuihin, mikä tekee niistä huomattavasti relevantimpia. Joko lehdissä puhutut toimet ja aloitteet ovat totta tai sitten ne

---

⁸⁷ Weidman, Taylor, Ruziev, Azat: The country where mothers win medals for having more kids, BBC, 20.10.2019, <https://www.bbc.com/worklife/article/20191017-the-country-where-mothers-win-medals-for-having-more-kids>

⁸⁸ Kazakhstan increases focus on assisting large families, next generation, The Astana Times, 26.2.2019, <https://astanatimes.com/2019/02/kazakhstan-increases-focus-on-assisting-large-families-next-generation/>

kuvastavat sitä ilmapiiriä ja niitä arvoja, joista ihmiset haluavat lukea. Jos suuret perheet olisivat laajasti paheksuttuja, tällaisia aloitteita ja kommentteja tuskin edes tehtäisiin.

Mitä maan vakauteen ja taloudelliseen turvallisuuteen tulee, ne ovat myös varsin hyvällä tasolla. Poliittinen systeemi on pysynyt vakaana, eikä talous ole kertaakaan vajonnut lamaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Talous on itse asiassa kasvanut varsin nopeaan tahtiin ja viime vuosina se onkin kasvanut usein jopa yli 4%:n vuosivauhtia. 2015 ja 2016 kasvu tosin oli prosentin luokkaa, mutta tämän jälkeen kasvu on jälleen piristynyt entiselle tasolle. Tämä on nopea vauhti Kazakstanin tasolla olevalle valtiolle, eikä suuria pilviä horisontissa ole. Tulevaisuuden haasteena on talouden monipuolistaminen pois pelkästään energian myynnistä, mutta tämä on pitkän aikavälin haaste.⁸⁹

Sama kehityskulku on nähtävissä myös palkoissa. Vaikka ne ovat vieläkin varsin matalat verrattuna länsimaihin, ne ovat kuitenkin olleet kasvamassa tasaiseen tahtiin koko viimeisen vuosikymmenen. Tämä on varsin samantapainen kehityskulku kuin Färsaarilla, mikä onkin luontevaa ottaen huomioon, etteivät tulot koskaan ole ottaneet näissä maissa suurta iskuja.⁹⁰

Mitä ihmisten turvallisuudentunteeseen tulee, Kazakstan oli, kuten edellä mainittiin, yksi niistä maista, joiden asukkailla oli Gallup Global Emotions-raportin mukaan vähiten negatiivisia tunteita missään päin maailmaa. Tämä on erittäin kiinnostava tieto, sillä se implikoi riskiyhteiskunta-käsitteen olevan heikossa asemassa Kazakstanissa, mikä puolestaan kasvattaa uskoa tulevaisuuteen. Käytännössä koko Keski-Aasia sisältyi tähän ryhmään ja jokaisessa alueen maassa syntyvyys on ollut viime aikoina nousussa.

Mutta kuten totesimme jo aiemmin, tämä fakta yksinään ei vielä yksinään ole ratkaiseva, sillä Israel ja Tanska eivät pärjänneet tutkimuksessa kovin hyvin. Keski-Aasian suhteen se antoi selvää osviittaa positiivisesta asenteesta elämän ja tulevaisuuden suhteen, mutta laajemmassa mittakaavassa raportista ei voida tehdä ratkaisevia johtopäätöksiä.

Eräs epävarmuuden ja turhautumisen syy on itse maan hallitus, sillä kuten muun muassa BBC:n artikkeli *Which generation owns Kazakhstan's future?* toteaa, monet nuoret toivovat eräänlaista vallan vaihdosta tai ainakin arvojen muutosta. Maata hallitsee vieläkin vanha

---

⁸⁹ GDP growth (annual %) – Kazakhstan, Maailmanpankki, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=KZ>

⁹⁰ Kazakhstan Average Monthly Wages, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/kazakhstan/wages>

eliitti, josta useimmat nousivat valtaan kommunistisen puolueen kautta neuvostoaikana ja heidän mentaliteettinsa nähdään olevan myös näiltä ajoilta. Nykynuoret sen sijaan ovat kasvaneet erilaisessa maailmassa ja he kaipaavat muutosta.⁹¹

Vallankumouksesta tai edes suuresta kulttuurin muutoksesta ei kuitenkaan ole kyse. Kuten Nazarbayev Generation. Kazakhstan's Youth, National Identity Transformations and their Political Consequences kertoo, Kazakstanin nuoriso ei ole länsimaalaistunut, eivätkä läntiset arvot ole heitä lähellä. Kokonaisuudessaan tämä artikkeli ja BBC:n kirjoitus ovat varsin eri linjoilla Kazakstanin kehityssuunnasta, mutta niillä on kuitenkin selvä yhteinen sanoma.⁹²

Sukupolvi on vaihtumassa Kazakstanissa ja vaikka arvot ovat myöskin vaihtumassa, eivät ne kuitenkaan ole mitenkään vastakkaisia edellisiin verrattuna. Nuoret haluavat sananvaltaa omaan tulevaisuutensa, mutta länsimainen demokratia on heille vierasta. Nazarbayev Generation toteaa maan nuorisolla olevan varsin perinteiset arvot, joten perheen arvostus tuskin tulee muuttumaan vaikka maan hallinto hiukan avautuisikin.

Kokonaisuudessaan näyttää varsin selvästi siltä, että Kazakstanin noussut syntyvyys on johtunut nimenomaan maan arvoista ja nousevasta nationalismista. Tässä on tiettyjä yhteyksiä Israeliin, mutta edellisessä maassa nämä arvot ovat myös selvästi valtion tukemia. On epäselvää, kuinka vahvasti nämä arvot ovat muuttuneet Neuvostoliiton romahduksen jälkeen, mutta tässä tilanteessa on ymmärrettävää, että venäläisten syntyvyys on kazakkeja matalampi.

Toisaalta myös maan sosiaalityöt muistuttavat enemmän Färsaaria kuin Israelia, joten myöskin perhettä arvostava tukijärjestelmä tuntuu myös sisältyvän korkean syntyvyyden maiden systeemeihin. Toisin sanoen sen vaikutusta ei välttämättä ole järkevää aliarvioida, mutta toisaalta näkemys siitä, että ne olisivat ainoa tai edes tärkein tekijä syntyvyyden suhteen ei pidä paikkaansa.

---

⁹¹ Davies, Katie: Which generation owns Kazakhstan's future?, BBC, 26.8.2019, <https://www.bbc.com/worklife/article/20190730-older-generations-look-at-us-and-say-were-lost>

⁹² Laruelle, Marlene: Half of Kazakhstan's population was born after Nazarbayev took power three decades ago: those aged under 29 comprise 9 million Kazakhstani citizens, or 51 percent of the population., Voices of Central Asia, 21.3.2019, <https://voicesoncentralasia.org/nazarbayev-generation-kazakhstans-youth-national-identity-transformations-and-their-political-consequences/>

Selvä trendi?

Kulttuurin vaikutus on myös Suomessa merkittävä. Esimerkiksi tuntuu järjettömältä ajatella, että pelkästään sosiaalityöt olisivat Suomessakaan avainasemassa ottaen huomioon, että somali- ja turkkilaistaustaisilla suomalaisilla on tuplasti kantasuomalaisia enemmän lapsia. Toisin sanoen Suomessa on mahdollista kyllä saada enemmänkin lapsia, mutta valtaväestö ei aiheesta enää kiinnostu läheskään riittävässä määrin.⁹³

Juuri tämä onkin tärkeä huomio. Israelissa, Färsaarilla ja Kazakstanissa jokaisessa lapset nähdään yhteiskunnallisesti haluttavina ja tärkeinä ja kulttuuri sekä valtio tukevat lapsien saamista. Israelissa tämä on liitettävissä juutalaiseen pohjavireeseen kulttuurin alustana, joka on nykyäänkin elossa enemmistön mielissä. Sitä vahvemmaksi tämä tunne muodostuu, mitä uskonnollisemmasta ryhmästä on kyse, mutta tämä lähestymistapa ulottuu aina maallisiin juutalaisiin saakka.

Kazakstanissa tämä kehityskulku näyttäisi olevan selvemmin valtiojohtoinen muun muassa juuri hallituksen jakamista huomattavista lapsilisistä sekä myöskin suurperheitä kunnioittavista mitaleista päätellen. Toki on mahdotonta väittää, että tämä johtuisi vain Kazakstanin hallituksen omista toimista, sillä syntyvyys on noussut myös muissa Keski-Aasian maissa kuten Kirgiassa ja Uzbekistanissa.

Laajasti asiaa katsoen kyseessä tuntuisi olevan pikemminkin alueellinen kuin pelkästään Kazakstanin sisäinen prosessi, mutta joka tapauksessa on kiintoisaa, että tämä prosessi ei pysähtynyt etelänaapureitaan huomattavasti vauraamman Kazakstanin rajalle. Monet trendit nykyisin eivät ole pelkästään erään maan sisällä tapahtuvia vaan myös globaalit muutokset vaikuttavat niihin.

Färsaaret on esitellystä kolmikosta kenties monimutkaisin. Vaikka sen hedelmällisyysluvulle annettiin yksinkertaisin selitys esitellyissä lähteissä, on sen kulttuuriselle lapsiläheisyydelle haastavaa antaa kattavaa syytä. Kuten mainittu, kyseessä on kuitenkin puhtaasti

---

⁹³ Syntyvyys, Tilastokeskus, <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/perheet/syntyvyys.html>

pohjoismainen yhteiskunta, mutta ei ole mitenkään selvää, miksi Färsaaret eivät ole seuranneet muun muassa muuta Tanskaa alle 2.1:n hedelmällisyyslukuun.

Saaristoa on luonnehdittu konservatiiviseksi ja sitä sen sukua korostava perhemalli tuntuu olevankin. On sinänsä helppoa nähdä, miksi lapset nähdään tärkeinä jos koko suku eri sukupolvineen pitää tiukasti yhtä. Se nähtäneen loogisena jatkumona, jota moni ei halua katkaista ja tästä syystä saariston hedelmällisyysluku on pysynyt korkeana.

Toinen tärkeä kysymys on toki se, miten saaristo on säilyttänyt tämän ominaispiirteen nykypäivään saakka. Kuten mainittu, Islanti ja Grönlanti olivat samoilla linjoilla Färsaarten kanssa vielä kymmenen vuotta sitten, mutta sittemmin tilanne on muuttunut. Eräs syy saattaa olla Färsaarten taloudellinen vakaus ja systeemi, joka tukee kaikkia saarten asukkaita saamaan lapsia heidän tulotasostaan huolimatta.

Kokonaisuudessaan kysymys on kylläkin haastava, mutta on selvää, että kulttuuri on avaintekijä hedelmällisyysluvun suhteen. Tämän todistaa jo eri etnisten ryhmien väliset erot niin Suomessa, Israelissa kuin Kazakstanissakin, kun taas Färsaaret on liian homogeeninen johtopäätösten tekemiseksi tästä aiheesta. Siksi tutkittu aihe on monin tavoin haastava, mutta on syytä olettaa, että kulttuuri on avaintekijä hedelmällisyysluvun suhteen.

Nämä tekijät näyttäisivät tukevan myös Beckin teoriaa jokseenkin merkittävällä tavalla. Kaikki esitellyt maat ovat modernisoituneet samoin kuin kaikki muutkin, mutta toisaalta jokaisella niistä on jonkinlainen side myös menneeseen. Israelilla se on uskonto, Färsaarilla perinteinen elämäntapa ja Kazakstanilla menneisyyteen katsova nationalismi. Tämän voidaan katsoa pitävän yhteiskunnassa yllä jonkinlaista jatkumoa, vaikka ihmisten elämäntavat ovat muuttuneet kaikkialla.

Tästä näkökulmasta Beckin teoria voidaan nähdä toimivana. Hänen mukaansa modernisaatioprosessi ei ole kaikkialla samanlainen, vaan kyseinen prosessi vaikuttaa myös itseensä. Esitellyn kolmen maan erikoispiirteet ovat saaneet ne arvostamaan omaa yhteiskunnallista rakennettaan ja eräässä mielessä myös perinteisiä perhemalleja. Toisin sanoen parisuhdetta ja perhettä pidetään luonnollisena elämänvaiheena ja se on yleisesti tunnustettu yhteiskunnallinen ihanne.

Ehkä tässä suhteessa Beckin teoria on lähimpänä totuutta. Nämä maat ovat modernisoituneet, mutta ne eivät ole muuttuneet yhtä individualistiseksi kuin useimmat maat. Toisin sanoen ne ovat onnistuneet säilyttämään perhekulttuurin osana nyky-yhteiskuntaa, mikä on sinänsä jo saavutus. Toki voi huomauttaa, että nämä maat eivät ole ainoita, joissa kyseiset tekijät ovat vielä nykyään relevantteja, mutta ilmeisesti niiden modernisoitumisprosessi on luonut sopivat olosuhteet suhteellisen korkealle hedelmällisyysluvulle.

Itse asiassa tilanne näyttää olevan juuri niin kuin Beck sanoi. Modernisaatio on itseään refleктоiva prosessi, joka ei ole yhdessäkään maassa samanlainen. On varsin loogista todeta, että useimmat modernisaation tiet ovat johtaneet matalaan hedelmällisyyslukuun, mutta eivät kaikki. Nämä tiet ovat monin tavoin vaikeita kartoittaa, mutta tämän kartoittamisen alusta näyttäisi olevan selvä. Mitä Suomeen tulee, modernisaatioon vetoaminen toki implikoi, että olemme epäonnistuneessa kyseisessä prosessissa syntyvyyden osalta, mutta ei ole mitään syytä olettaa, että sen johtaminen uusille raiteille olisi mahdotonta.

Maahanmuutto

Maahanmuutto esitetään usein ratkaisuna matalaan hedelmällisyyslukuun. Kyseessä on erityisesti Euroopassa suosittu tapa taistella väestön vähenemistä vastaan ja onkin ilmiselvää, että kyseinen ilmiö vaikuttaa asiaan. Lisäksi on todettu, että maahanmuuttajat useasti vaikuttavat työpanoksellaan positiivisesti maan talouteen, ainakin jos heidät on kotiutettu asianmukaisesti.⁹⁴ Suomen väestönkasvua onkin viime vuosina ylläpitänyt juuri maahanmuutto, sillä nykyisin maassamme syntyy vähemmän ihmisiä kuin kuolee.

Monessa mielessä maahanmuutto on positiivinen seikka, mutta sen pitäminen ratkaisuna matalaan syntyvyyteen ei ole järkevää eikä kestävää. Toki Suomeen löytyy enemmän kuin tarpeeksi maahanmuuttajia korvaamaan väestökatoa, mutta tämä näkökulma ei vastaa pitkäaikaisiin haasteisiin, joita Suomi tulee kohtaamaan.

Tämä johtuu siitä, että näiden maahanmuuttajien syntyvyys laskee muutamassa sukupolvessa kantaväestön tasolle eli väestö vähenee jälleen ilman lisää maahanmuuttoa.⁹⁵ Toki prosessia voi jatkaa jälleen, mutta tästä herää lisää kysymyksiä. Kauanko laajamittaista maahanmuuttoa on esimerkiksi saatavilla, jos ja kun nykyiset kehitysmaat hitaasti vaurastuvat? Jo tulijamäärän hidastuminenkin rikkoisi tämän mallin ja Suomi olisi jälleen samassa tilanteessa kuin nytkin.

Lisäksi maahanmuutto herättää monenlaisia yhteiskunnallisia jännitteitä, joskin osa tästä kritiikistä on luultavasti perusteetonta. Joka tapauksessa aiheesta on tullut 2010-luvulla erittäin jakava, mikä herättää kysymyksen siitä, kumpi on parempi tapa lievittää nykyisen hedelmällisyysluvun aiheuttamia seurauksia: Israelin, Färsaarten ja Kazakstanin mallien tarkastelu ja niistä oppiminen vai epävarma ja kiihtyvä maahanmuutto?

Kysymykseen ei ole helppoa eikä yksinkertaista vastausta, mutta tähän ongelmaan tulisi löytää kestävä ja toimiva ratkaisu. Maahanmuuton jatkuvuuden ja sen toimivuuden

---

⁹⁴ Borjas, George J., *Immigration economics*, 2014, Harvard University Press, s. 212-215

⁹⁵ Helminen, Marja-Liisa: Ulkomaalaistaustaiset ensisynnyttäjinä samanikäisiä kuin suomalaistaustaiset – mutta synnyttävät enemmän lapsia, Tilastokeskus, 14.12.2018

turvaaminen olisi monin tavoin haastavaa, kun taas itsensä korvaava väestö ei vaatisi lisätoimia. Toki tämä vaihtoehto vaatii omat toimensa, mutta se antaa monenlaisia hyötyjä ja enemmän ennustettavuutta tulevaisuuteen.

Koulutus

Syntyvyyden laskuun on yhdistetty myös koulutuksen lisääntyminen.. Erityisesti naisten koulutuksen on nähty alentavan hedelmällisyyslukua merkittäväällä tavalla ja kehitysmaissa näin näyttääkin olevan. Kiinnostavaa on kuitenkin Diversity across Low-Fertility Countries-teoksessa esitetty pointti, että rikkaissa maissa koulutuksen taso ei niinkään vaikuta syntyvyyteen, vaan koulutuksen joustavuus.⁹⁶

Rundfuss ja Choe vertailevat Alankomaita ja Japania ja löytävät merkittävän jakolinjan näiden valtioiden koulutussysteemeissä. Edellisessä yliopistokoulutus on vapaamuotoisempaa ja siellä opiskelija saa jopa pitää taukoa koulutuksesta ja myöhemmin palata lopettamaan tutkintonsa, mikä tekee siitä vähemmän stressaavaa joillekin opiskelijoille. Tärkeintä syntyvyyden kannalta kuitenkin on kaksikon mukaan opiskelua ympäröivä kulttuuri, sillä Itä-Aasiassa opiskelu nähdään laajamittaisena kilpailuna, jossa ei saa epäonnistua.

Koulutus on jo varhaisesta lähtien jaoteltu lahjakkaiden ja vähemmän lahjakkaiden välille ja paine onnistua joka asteella on monelle lapselle ja nuorelle vahvaa. Tämä puolestaan johtaa siihen, että useamman lapsen saaminen on monelle vaikea päätös, sillä jokaisen koulutukseen tulisi kuluttaa paljon rahaa ja aikaa. Muualla maailmassa tämä ei ole yhtä vakava kysymys ja se onkin varsin selvä lisäsy Japanin, Etelä-Korean ja Singaporen matalille syntyvyyksille.

Täytyy tosin huomauttaa, että teoksen kehuma Alankomaat ei ole kyennyt ylläpitämään kirjan kirjoittamisaikana vallinnutta suhteellisen korkeaa 1.7-1.8 hedelmällisyyslukua, vaan se on sittemmin tippunut 1.5:n. On kuitenkin kiinnostavaa vilkaista, päteekö rennompi, mutta korkeatasoinen koulutus myös tutkimaamme kolmeen maahan. Yksikään niistä ei kuulu Itä-Aasiaan, mutta onko niissä merkittäviä samankaltaisuuksia kumpaankaan näistä maista?

---

⁹⁶ Choe, Minja Kim, Rundfuss, Ronald R, Low and lower fertility : variations across developed countries, 2015, Springer, s. 87-106, 161-188

Toisaalta teokset *Whither the Child? : Causes and Consequences of Low Fertility*⁹⁷ ja *The Global Spread of Fertility Decline : Population, Fear, and Uncertainty* näkevät koulutuksen itsensä laskevan hedelmällisyytlukua itsestään.⁹⁸ Tämä johtuu siitä, että naiset ovat sen myötä entistä kiinnostuneempia uristaan kuin perheestä sekä siitä, että parisuhteen aloittaminen ja siten myös perheen muodostus lykkääntyy aina vain kauemmaksi, aina siihen pisteeseen milloin lasten saaminen alkavat toden teolla tulla vaikeammaksi, ainakin Japanin tapauksessa.

On siis syytä katsoa sekä maiden koulutustasoa, että niiden joustavuutta myös korkeakoulutuksen tasolla. Edellinen muuttuja on erittäin helppo identifioida, mutta koulutuksen kuormittavuus on huomattavasti abstraktimpi ja monimutkaisempi seikka. Molemmat ovat kuitenkin oleellisia tutkimamme ilmiön ymmärtämiseksi.

Israelin suhteen tulee todeta, että sen koulutussysteemi ei ole yhtenäinen, vaan se on jaettu eri ryhmiin uskonnollisuuden tai etnisyyden mukaan. Maallisilla, ortodokseilla, haredeilla ja arabeilla on kaikilla omat koulunsa, joilla toki on joitakin yhteisiä oppimistavoitteita, mutta ne painottavat eri asioita vahvasti. Onkin tärkeää ymmärtää, että kaikilla israelilaisilla ei ole samoja lähtökohtia koulutuksen suhteen.⁹⁹ Mitä tulee maan korkeakoulutukseen, Israel on selvästi Suomea jäljessä. Kandidatsoisen koulutuksen hankkii vain 42% maan kansalaisista, kun Suomessa luku on 47% vuonna 2017.¹⁰⁰

Toisaalta kuten aiemmin todettiin, Israelissa koulutetut ihmiset saavat yhtä paljon lapsia kuin kouluttamattomatkin, mikä sopii yhteen nousevan syntyvyyden kanssa. Tämä on erittäin outo ilmiö muiden maiden kokemusten valossa, mutta sopii yhteen maan muiden uniikkien kehityskulkujen kanssa. Maassa lisäksi toimii useita kuuluisia yliopistoja, jotka kuuluvat maailman parhaimpiin.

---

⁹⁷ Kaufmann, Eric P. ; Wilcox, William Bradford, *Whither the child? : causes and consequences of low fertility*, 2012, Routledge, s. 205-234

⁹⁸ Winter, J. M., Teitelbaum, Michael: *The Global Spread of Fertility Decline : Population, Fear, and Uncertainty*, 2014, s.40, Yale University Press s.188-190

⁹⁹ Marshall, Stephen: *Fun and Facts About Education in Israel That Will Surprise You*, The Times of Israel, 17.4.2018, <https://blogs.timesofisrael.com/fun-and-facts-about-education-in-israel-that-will-surprise-you/>

¹⁰⁰ Hedman, Juha, Kivinen, Osmo: Suomen korkeakoulutus on yhä korkeaa kansain-välistä tasoa, Tilastokeskus, <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/suomen-kekeakoulutus-on-ya-kekeaa-kansainvalista-tasoa/>

Mitä opiskelukulttuuriin tulee, se ei merkittävästi eroa eurooppalaisesta. Se ei kuulu samaan suuren kilpailun kulttuuriipiiriin esimerkiksi Itä-Aasian kanssa, mikä näkyy suhteellisen korkeissa valmistumisluvuissa.¹⁰¹ Tämä on toki myöskin jakautunut uskonnollisuuden mukaan, sillä esimerkiksi haredeilla on korkeampi todennäköisyys joutua keskeyttämään opiskelunsa.¹⁰² Tämä on luultavasti jatkoa alempien opintoasteiden erilaisuudesta, mutta maan tasolla nämä eivät ole merkittäviä muuttujia.

Israelin suhteen on syytä huomauttaa, että maassa on suhteellisen matala korkeakoulututkintoprosentti, mutta kuten aiemmin todettiin, koulutuksella ei ole juurikaan merkitystä syntyvyyteen maassa. Jo tästä syystä juutalaisvaltio näyttäisi kyseenalaistavan koulutuksen vaikutuksen kunkin valtion syntyvyyteen.

Mitä tulee Färsaariin, maan kolmannen asteen koulutus on hiukan rajoittunutta. Ainoa yliopisto on Färsaarten yliopisto ja monet opiskelijat matkustavatkin saariston ulkopuolelle opiskelemaan, pääasiassa Tanskaan. Siten saariston opiskelusysteemi on varsin samankaltainen kuin muualla Tanskassa, mikä tekee asian avaamisesta haastavampaa. Tanskan koulutussysteemi on yksi maailman laadukkaimmista, mutta sen vaikutus Tanskan varsinaiseen syntyvyyteen on vaikea mitata. Sikäli kun aihetta on järkevää käsitellä, kannattaa keskittyä vain saariston sisäiseen opiskeluun.¹⁰³

Mutta kun kyseessä on vain yksi yliopisto ja muutama muu korkeakoulu, on vaikeaa tehdä suuria päätelmiä niiden erikoispiirteistä. Färsaarten koulutussysteemi näyttää varsin Pohjoismaiselta, eikä Suomeenkaan verrattuna suuria eroja ole. Eräs positiivinen seikka on tosin se, että opiskelijoiden ei tarvitse muuttaa kauas kodeistaan ja Torshavnin pieni koko tekee opiskeluajasta luultavasti mukavamman ja yhteisöllisemmän heille, jotka ovat onnistuneet pääsemään sinne.

Loppujen lopuksi koulutus ei näytä olevan erityisen suuri tekijä Färsaarten hedelmällisyysluvussa. On toki mahdollista, että opiskelijat tutustuvat pienessä koulussa

---

¹⁰¹ Kadari-Ovadia, Shira: School Drop-out Rates Fall in Israel but Remain Higher Among Arabs, Haaretz, 25.9.2019, <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-school-drop-out-rates-fall-in-israel-but-remain-higher-among-arabs-1.7898957>

¹⁰² Newman, Marissa: State watchdog gives Haredi colleges failing grade over sky-high dropout rates, Times of Israel, 8.5.2019, <https://www.timesofisrael.com/state-watchdog-gives-haredi-colleges-failing-grade-over-sky-high-dropout-rates/>

¹⁰³ Education, Faroe Islands.fo, <https://www.faroeislands.fo/people-society/education-research/education/>

toisiinsa, mutta tätä on sinänsä vaikea todistaa, eikä tilanne eroa merkittävästi esimerkiksi Suomen pienemmistä yliopistoista. Färsaaret kylläkin on erittäin korkeasti koulutettu alue Tanskan osana, mikä antaa ymmärtää, ettei koulutus sielläkään ole este yli 2.1:n syntyvyydelle.

Kazakstan sen sijaan kuuluu Aasiaan, mutta sen opiskelukulttuuri on historiallisesti ollut lähempänä Venäjää kuin Itä-Aasiaa, mikä on tietenkin ymmärrettävää sen historian huomioon ottaen. Kuten todettu, Kazakstan eroaa entisestä emämaastaan monin muin tavoin ja tietenkin maan koulutussysteemi on kehittynyt viimeisen 30 vuoden aikana. Koulutuksen peruspilarit ovat samankaltaisia kuin muuallakin, mutta toisaalta siinä on myös omat erikoispiirteensä.¹⁰⁴

Esimerkiksi maan koulutus muistuttaa Itä-Aasiaa muun muassa juuri sen kilpailullisuuden vuoksi. Erilaisia stipendejä saa monista eri saavutuksista ja ne edesauttavat oppilaan edistymistä parempia kouluja kohti huomattavasti. Näistä kouluista eräät merkittävimmät ovat niin kutsutut Nazarbayevin älykoulut, jotka ovat varattu lahjakkaimmille lapsille. Niistä valmistuminen kestää 12 vuotta, mutta ne ovat myös erittäin kunnioitettuja. Toisin sanoen niihin pääseminen edistää ihmisen tulevaa urakehitystä huomattavasti.

Toisin sanoen Kazakstanin systeemi on huomattavasti kilpailullisempi kuin Israelissa tai Färsaarilla, mutta silti sen kulttuuri ei kokonaisuudessaan ole yhtä koulutuskeskeinen kuin idemmässä Aasiassa. Eräs toinen huomionarvoinen seikka on se, että Kazakstan ei ole erityisen menestynyt PISA-arvioissa ja maa onkin listan häntäpäässä. Tämän vaikutus on tosin epäselvää syntyvyyden kannalta, mutta silti on selvää, että maan kulttuuri eroaa huomattavasti edellisistä.

Kokonaisuudessaan koulutuksen vaikutus hedelmällisyyslukuun on jokseenkin epäselvä, sillä Kazakstan eroaa kahdesta muusta esimerkistä huomattavasti. Israel ja Färsaaret ovat jokseenkin samantyyllisiä kilpailun suhteen, mutta toisaalta Kazakstan ja Israel ovat lähempänä toisiaan opintopaikkojen jaon kanssa. Färsaaret on näistä kolmesta kenties vähiten kilpailuun perustuva, eikä se monin tavoin eroa muun muassa Suomesta. Siksi on vaikea tehdä siitä suuria johtopäätöksiä. Juuri näiden maiden keskinäiset erot tekevät

---

¹⁰⁴ Education system, Kazakhstan described and compared with the Dutch system, Nuffic, file:///C:/Users/Jape/Downloads/education-system-kazakhstan%20(1).pdf

kysymyksestä vaikean, vaikka onkin selvää, että vähemmän kilpailullinen opiskelu tekee opiskelusta mukavampaa ja paineettomampaa. Toki Itä-Aasian systeemissä on omat hyötynsä, mutta aihe ei näytä riippuvan hedelmällisyyshetken.

Sen sijaan erityisesti Israel ja Färsaaret näyttävät, ettei korkea koulutus ja syntyvyys ole toisiaan pois sulkevia tekijöitä. On epäselvää, mikä erottaa esitellyn kolmikon muista rikkaista maista, mutta on selvää, että ei ole vain yhtä oikeaa tapaa järjestää koulutusta, vaikka Kazakstanin menestys tällä alalla ei ole suurta. Maiden erot kuitenkin näyttäisivät kertovan, että sikäli kun maiden syntyvyyksien syitä voidaan vertailla, avain niiden menestykseen ei löydy pääasiassa koulutuksen alalla.

Yhteenveto

Mitä hedelmällisyysluvusta ja sen pitämisestä yli 2.1:n rajan voidaan sanoa? Tässä vaiheessa näyttää siltä, että ongelman ydin liittyyne syvälle juurtuneisiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurillisiin tekijöihin, joihin on vaikea syventyä yksityiskohtaisesti. Aihe ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, vaan on syytä nostaa esille myös muut, monimuotoisemmat asiat, jotka eivät välttämättä ole selviä.

Ensinnäkin kaikilla esitellyillä mailla on erittäin sallivat lait vanhemmuutta kohtaan. Ne takasivat äideille ja osittain myös isille pitkät vanhempainvapaat ja myös varsin turvallisen työhön paluun. Tämä on sinänsä tärkeä pointti, sillä Suomen lainsäädäntö tämän aiheen suhteen ei ole läheskään samalla tasolla. Juuri nämä lait olivat eräs yhdistävä tekijä kaikkien kolmen esitellyn maan kesken. Ne tekevät pitkästä vapaasta helpomman kuin esimerkiksi Suomi ja lisäksi niillä on velvoittavammat lait myös työnantajia kohtaan. Tämä oli kiinnostava fakta ja se on tärkeää muistaa jatkossakin.

Sen sijaan sosiaalitukien asema on erittäin kyseenalainen, sillä Israelissa ne ovat huomattavan matalia, mutta silti ne eivät estä Israelia ylläpitämästä korkeaa hedelmällisyyslukuaan. Samaten eri väestöryhmien väliset erot rapauttavat uskos siihen, että syntyvyys olisi riippuvainen lapsiluvuista ynnä muista avustuksista. Kuten todettua, Kazakstan ja Färsaaret näyttävät muodostaneen nämä tuet lapsia arvostavan politiikkansa tueksi, mutta erityisesti edellisessä venäläisten alhainen hedelmällisyysluku tekee tuista epäuskottavan selityksen esitettyyn ongelmaan.

Mitä tulee talouden vakauteen, se on eräs toinen seikka, jonka kaikki kolme maata jakavat. Ainoastaan Kazakstan on ollut lamassa 2010-luvulla ja sekin kesti vain vuoden. Kokonaisuudessaan jokainen maa on kuitenkin nauttinut korkeita talouskasvulukuja viime vuosina, mikä on luultavasti ylläpitänyt ihmisten turvallisuudentunnetta ja uskoa siihen, että asiat tulevat paranemaan myös tulevaisuudessa.

Viimeiseksi myös kulttuurillinen suhde lapsiin jokaisessa maassa samankaltainen. Suomalainen tai amerikkalainen suhtautuminen lapsiin ei ole niihin levinnyt, vaan heitä pidetään tärkeänä osana yhteiskuntaa. Israelissa tämän pohjalla näkyy olevan juutalaisuus,

Färsaarilla perinteisen kulttuurin säilyminen nykyaikaan ja Kazakstanissa nationalismin herääminen ja jonkinlainen koettu kulttuurinen renessanssi.

Tietenkin näiden huomioiden tyhjentävä selittäminen on mahdotonta, sillä muun muassa uskonnon vaikutus ihmisten toimintaan on erittäin epäsuoraa, eivätkä ihmiset itsekään välttämättä sitä huomaa. Mitä taas tulee kulttuurin säilymiseen tai nationalismiin, ovat ne kenties vieläkin vaikeammin mitattavia tekijöitä.

Tässä vaiheessa voikin kysyä, onko tämänkaltainen jossittelu tai arviointi relevanttia, vai onko edellä esitelty analyysi turhaa? Jos korkean hedelmällisyysluvun syytä ei vieläkään voi todistaa, onko aiheen käsittelyssä mitään mieltä? Voiko mihinkään järkeviin johtopäätöksiin päätyä ilman kiistämättömiä todisteita?

Tietenkin nämä ovat relevantteja kysymyksiä eikä niihin ole tyhjentäviä ja lopullisia vastauksia. On kuitenkin syytä muistuttaa hedelmällisyysluvun tärkeydestä ja todeta, että aiheen sivuuttaminen kokonaan ei ole järkevää eikä missään tapauksessa toivottavaa. Suomi kärsii matalan syntyvyyden tuomista ongelmista jo nyt eikä juuri muuta tapaa analysoida kyseessä olevaa asiaa juurikaan ole.

Joten näiden löydösten jälkeen on syytä kysyä, mitä niistä voidaan oppia? Voiko näistä häilyvistä vihjeistä vetää johtopäätöksiä, joilla voisi auttaa nostamaan Suomen omaa hedelmällisyyslukua ja jos tämä on mahdollista, miten tämänkaltaisia kehityskulkuja voisi Suomessa tukea? Nämä ovat vaikeita kysymyksiä, jotka luultavasti ovat kiistanalaisia, mutta vain ne mahdollistavat esitetyn tiedon muuttamisen hyödylliseksi.

Sitä ennen on kuitenkin aika vastata erääseen toiseen kysymykseen. Johdannossa mainitut kirjat eivät tunnu olevan samoilla linjoilla syntyvyyden alenemisen syistä. Tämän tutkimuksen valossa on varsin selvää, että lapsilisät eivät ole avainasemassa hedelmällisyysluvun kannalta. Enemmän tulisi keskittyä ihmisten arvoihin ja niihin tekijöihin, jotka laajemmassa mittakaavassa ovat nostaneet syntyvyyttä. Tämä on omalta tasoltaan hyödyllinen huomio, mutta itselleni herää eräs kysymys: minkä vuoksi nämä teokset eivät ole viitanneet Israeliin, Kazakstaniin ja Färsaariin?

Toki Japania tai Singaporea on helpompi tutkia ja niistä on mahdollisesti enemmän tutkimustietoa kuin esimerkiksi Kazakstanista. Siltikin kaikki edellä mainitut teokset tuntuvat

implikoivan, että matala syntyvyys on pakollinen osa teollistuneiden maiden arkea ja relevantein kysymys olisi, miten hedelmällisyysluku saataisiin esimerkiksi 1.8:n. Ongelma on siinä, etteivät nämä kirjat edes tiedosta esittelemieni maiden tilanteita, vaan yksinkertaisesti vain ohittavat ne.

Hyvää syytä tähän on vaikea löytää. Etenkin Israel on monella tasolla tunnettu maa, eivätkä sen väestötilastot ole mitenkään salaisia. Juuri tästä syystä haluaisinkin tietää, minkä takia edellä mainitut kirjat eivät maininneet Israelia sanallakaan. Sen kokemukset ovat monin vasta-argumentti kirjojen esittämille teemoille, mutta ne eivät tunnu ollenkaan edes harkitsevan niiden pointteja haastavia asioita.

Kazakstanin ja Färsaarten ohittaminen on hieman ymmärrettävämpää, koska jälkimmäinen ei ole itsenäinen ja Kazakstania ei välttämättä lasketa osaksi teollistuneita maita. Tämä ei kuitenkaan selitä tai oikeuta esitellyn kolmikon sivuuttamista, mikä nostattaa monia, jossain mielessä epämukavia kysymyksiä.

Eivätkö kyseisten teosten kirjoittajat ole olleet tietoisia näistä tilastoista? Jos asia on näin, nostaa se kysymyksiä asiantuntemuksesta. Toinen vaihtoehto ei ole paljon mairittelevampi: kirjoittajat tiesivät näistä tilastoista, mutta päättivät olla käyttämättä niitä. On hyvä kuitenkin muistaa, ettei niitä ole kirjoitettu täysin kattaviksi.

Yksikään tutkimus ei ole täysin kattava ja kykenevä tutkimaan kaikkia skenaarioita. Käyttämäni kirjat ovat case studyja, eli niiden esittelemät maat ovat tarkoin valittuja niiden vaihtelevuuden takia. Tämä on tietenkin ymmärrettävää, mutta ottaen huomioon näiden maiden erityisyyden, miksei niitä olla lisätty edes jonkinlaiseksi huomioksi rikkaista maista, jotka eivät paini samojen ongelmien kanssa?

Ainoa keksimäni selitys on, että nämä teokset pyrkivät löytämään ratkaisuja juuri syntyvyyden nostoon ja poliittisiin päätöksiin, jotka ovat saattaneet auttaa tässä asiassa. Tässä mielessä Israelinkin ohittaminen olisi perusteltavissa, mutta joka tapauksessa tämä jatkuva trendi on varsin mystinen. En pyri tietenkään vain kritisoimaan vanhempaa tutkimusta, vaan aion lähinnä nostaa sen mahdolliset puutteet esille ja esittää jonkinlaisia parannusehdotuksia väestötutkimukselle.

Mitä Suomeen tulee, eräs opetus näyttää selvältä. Suomalaisten omat arvot ovat avainasemassa syntyvyyden kannalta ja ne eivät ole erityisen lapsimyönteisiä. Syitä tähän voidaan etsiä ja etsitäänkin ilmastonmuutoksesta ja epävakaasta työelämästä, mitkä ovat tietenkin vakavia aiheita. Ne eivät kuitenkaan ole olemattomia kysymyksiä esitellyissä maissakaan. Siksi onkin syytä esittää kysymys, miksi ne vaikuttavat täällä niin merkittävästi.

Arjen vaikeuden ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia ei missään tapauksessa saa sivuuttaa, sillä tämä lähestymistapa johtaisi vain lisäongelmiin. Eräs tapa lähteä rakentamaan lapsiystävällisempää Suomea voisi olla talouden toimivuuden palauttaminen, vaikka tämä onkin hankala tehtävä. Ihmiset kuitenkin arvostavat jatkuvuutta ja tämä on eräs tärkeä lähtökohta riskiyhteiskunnan hallinnassa. Tätä ei tietenkään koskaan voida kokonaan korjata, sillä ihmisillä on aina huolia ja uhkakuvia, usein syystäkin.

Tässä tapauksessa myös ilmastonmuutoksen vastainen taistelu voisi luoda enemmän uskoa tulevaisuuteen, vaikka tämä vaikutus onkin hieman epäselvä. Kyseessä on kuitenkin monien kokema uhka, mikä varmasti vaikuttaa monien ajatusmalleihin. Vaikka Suomi ei yksin tätä ongelmaa voi ratkaista eikä korjata, on se kuitenkin eräs askel oikeaan suuntaan.

Mitä valtion toimintaan tulee, jokainen kolmesta esimerkistä antoi uusille vanhemmille paremmat ja turvallisemmat työhönpaluun mahdollisuudet kuin Suomessa. Tämä on eräs kohta, jossa se voisi parantaa valtion puolesta vanhempien asemaa ja siten helpottaa lasten saamista monien silmissä. Samaten lainsäädäntöä vanhempainvapaiden ympärillä voisi muuttaa siihen suuntaan, että vanhempainvapaat kestäisivät pidempään ja että työhönpaluu olisi turvatumpaa.

Tämä ei ole mitenkään radikaali askel, sillä kyseiset toimenpiteet ovat toimineet muun muassa Färsaarilla, jotka eivät juurikaan eroa kulttuurillisesti Suomesta. Eräs tärkeä oivallus, joka pitäisi valtiotasolla ymmärtää, on se ettei matala syntyvyys ole erottamaton osa rikkaan valtion todellisuutta, vaan sitä vastaan voi taistella ilman, että se häiritsee ihmisten arkea. Tämä mentaliteetin muutos olisi hyvä ensiaskel, koska tämän tilanteen hyväksyminen ei ole toimiva ratkaisu pitkällä aikavälillä.

Vaikein ja kiistanalaisin aiheeseen liittyvä alue on kulttuuri ja se, pitääkö siihen pyrkiä vaikuttamaan. Tämä ei ole ollut perinteisesti osa länsieurooppalaista mentaliteettia, joka on pyrkinyt edistämään individualismia monin eri tavoin. Henkilökohtaista päätösvaltaa on

pidetty yhteiskunnan kulmakivenä ja sellaisena sen tulee pysyäkin. Israel ja Färsaaret eivät rajoita kansalaistensa elämää juuri ollenkaan eikä Kazakstankaan tee näin ainakaan syntyvyyteen liittyvissä asioissa.

Toisin sanoen valtion tulisi luoda eräänlaisia houkuttimia, jotka tekevät lasten saamisesta paitsi helpompaa, myös haluttavampaa. On kyseenalaista, voidaanko esitellyjen maiden kokemuksia jäljitellä muualla, mutta erityisesti Kazakstanin tapauksessa asiassa on eräs mutka. Kuten aiemmin todettiin, maassa tapahtunut ilmiö on koko Keski-Aasian laajuinen, joten on todennäköistä, että kyseessä eivät ole vain maan sisäiset tekijät. Tämä antaa olettaa, että alueen yhteiset dynamiikat ovat jäljiteltäviä.

Suomi ei kuitenkaan ole keskiaasialainen maa, eikä se jaa alueen kulttuuria tai historiaa, mikä tekee tästä huomiosta hiukan kyseenalaisen. Se kuitenkin kertoo, ettei ole syytä pitää hedelmällisyysluvun nousua näissä maissa puhtaana vahinkona tai ainutkertaisena tapahtumana. Tämä determinismi on erittäin vahingollista tämän ilmiön kohtaamiselle, jos haluamme löytää edes jokseenkin toimivan ratkaisun.

Syntyvyyteen voi vaikuttaa, mutta juuri tämä johdattaa meidät vaikeimpien kysymysten äärelle. Kuten Väestöliiton barometri osoittaa, suomalaisten arvot ovat loitontumassa niistä tekijöistä, jotka kannustavat lasten saamiseen. Yhä useampi ei halua lapsia ollenkaan ja muut asiat, kuten työ ja omat toiveet, ovat ohittamassa vanhemmuuden monien suomalaisten arvoissa eivätkä nämä tekijät ole yhdenkään hallituksen tai valtion käsissä.

Olisi kuitenkin vastuutonta todeta, että se on täysin voimaton ja tämä liittyykin niihin toimiin, mitä ehdotettiin aiemmin tässä luvussa. Näillä voidaan auttaa lasten saamispäätöksen tekemisessä, mikä puolestaan voi tehdä tästä tulevaisuudesta vähemmän uhkaavan monille Lait ja tuet kuitenkin lähinnä auttavat niitä, joiden päätös on kiinni vain vanhemmuuden haasteista, mutta ei niistä satoja tuhansia, jotka eivät yksiselitteisesti halua lapsia. Näin suuren lapsettoman väestön läsnäolo tekee syntyvyyden nostosta haastavaa.

Juuri tästä syystä päädynkin kiistanalaiseen näkemykseen, joka kuitenkin näyttää loogiselta esitetyn datan valossa. Kuten olen todennut jo moneen otteeseen, jokaisessa esitellyssä maassa yhteiskunnallinen ilmapiiri tukee perheitä ja valintaa saada lapsia. Tietenkään emme voi kopioida Israelin, Färsaarten tai Kazakstanin systeemiä, mutta olemme jo vetäneet eräitä johtopäätöksiä niiden dynamiikkojen syistä.

Helpointa Suomen olisi ottaa oppia Färsearista ja Suomessakin perhe oli suuremmassa asemassa ennen kuin se on nykyään ja Färsearet onnistui välttämään tämän kehityksen. On vaikeampaa palata johonkin entiseen mentaliteettiin ja siksi onkin syytä nähdä se tulevaisuuden visiona. Osittain tämän ympäristön luomisesta voi huolehtia valtio, mutta se ei kykene muuttamaan kulttuuria merkittävällä tavalla ainakaan demokraattisessa maassa.

Kuten todettu, yhdenkään esitellyn maan johto ei ole pystynyt luomaan nykyistä hedelmällisyyslukuaan tyhjästä, vaan se on ollut aina tavallisten ihmisten käsissä. On hyvin vaikea esittää, miten enemmistön suhdetta lasten saantiin voi muuttaa, mutta kuten esimerkkinä osoittavat, usko tulevaisuuteen ja mahdollisimman vakaa arki ovat olleet suuressa osassa näiden kolmikron syntyvyyden ylläpidossa.

Kokonaisuudessaan esitellyt ratkaisut ovat erittäin vaikeita toteuttaa, sillä ellei niihin löydy laajaa kannatusta, ovat ne täysin toimimattomia ja pahimmassa tapauksessa ne nostattavat vain lisää vastustusta syntyvyyden nostoon. Toisaalta vaihtoehtona on lähinnä nykytilanteen jatkuminen, mikä ei ole millään tavalla toivottavaa tai edes kestävä kehitystä. On kyseenalaista, voiko esiteltyjä toimia edes toteuttaa, koska esimerkiksi Suomen talouden tila on ollut heikko jo useita vuosia.

Loppujen lopuksi voidaan todeta, että eräitä vihjeitä ja jopa poliittisia ratkaisuja on nähtävissä Israelin, Färsearten ja Kazakstanin seuraamiseen korkeampaan hedelmällisyyslukuun. Ongelmana on, että ne ovat useimmiten ruohonjuuritasolta lähteviä ja suomalaisten arvot ovat olleet siirtymässä kauemmas lasten teosta jo jonkin aikaa. Ongelma on erityisen vaikea siksi, että juuri nämä muutokset ovat syventäneet sitä entisestään, eikä ole mitenkään selvää, että monikaan haluaa ajaa niitä toimia, joita tässä tutkimuksessa on esitetty.

Joka tapauksessa olen esitellyt eri vaihtoehdot edeltävissä luvuissa ja ne myös sisältävät esityksen siitä, miksi hedelmällisyysluku on niin merkittävä tekijä tulevina vuosikymmeninä. Olemme löytäneet monia vihjeitä, miten syntyvyyttä on tähän mennessä nostettu. Jäljelle jääkin kysymys siitä, olemmeko valmiita toteuttamaan tarvittavia toimia?

Lähdeluettelo

Virallisjulkaisut

Egov.kz., 2012-2020

Faroe Islands.fo.

Finlex.

Hagstova Føroya.

Kela, 2019-2020

Suomen evankelis-luterilainen kirkko, *Seurakunnat tilastoivat työtään*

Library of Congress, *Levush, Ruth: Israel: Knesset Provides Extended Parental Leave to Fathers of Multiple Babies Born at One Birth, 7.6.2018*

National Insurance Institute of Israel.

Norden.

Statbank Greenland.

Statistics Iceland.

Taks.fo.

Tilastokeskus, 2019-2020

Kirjallisuus

- Abuov, A. (2010). *Ethnic Differentiation of Fertility in Kazakhstan*.
- Booth, A. j. (2005). *The New Population Problem*. Mahwah, N.J. : Lawrence Erlbaum Associates 2005.
- Borjas, G. J. (2014). *Immigration economics*. Harvard University Press.
- Buchanan, A. R. (2013). *Fertility rates and population decline : No time for children?* Palgrave Macmillan.
- Choe, M. K. (2015). *Low and lower fertility : variations across developed countries, 2015, Why the Concern about Low Fertility?* Springer.
- Day, L. (1995). *The Future of Low Fertility Populations*. London ; New York : Routledge 1992.
- Hoorens, S. C. (2011). *Low fertility in Europe : Is there still reason to worry?, 2011, The RAND Corporation*. The RAND Corporation.
- Winter, J. M.;& Teitelbaum, M. S. (2013). *Population, fear, and uncertainty : the global spread of fertility decline*. Yale University Press.

Lehdet

The Arkansas Democrat, 2018

The Astana Times, 2013-2019

BBC, 2019

The Diplomat, 2016

Haaretz, 2018-2019

The Hill, 2019

Ilta-Sanomat, 2019

Israel National News, 2019

The Jerusalem Post, 2013-2019

Nordic Labour Journal, 2019

Local.dk, 2018

The Times of Israel, 2016-2019

Voices of Central Asia, 2019

Yle, 2019-2020

Ynetnews, 2010-2020

Демоскоп Weekly, 2011

Muut nettilähteet

BRITANNICA

Gallup, *Gallup Global Emotions, 2019*

Globalization Partners, *Kazakhstan – Employer of Record*

IMF.

Kolzchut, *Pregnancy and Childbirth, 23.11.2019*

My Jewish Learning, *Haredim (Charedim), or Ultra-Orthodox Jews*

Macrotrends, *Israel Unemployment Rate 1991-2020*

Nuffic, *Education system, Kazakhstan described and compared with the Dutch system*

Oecd.org, *Starting Strong IV, Early Childhood Education and Care Data Country Note, 2016,*

Omalääkärisi, *Neuvolapalvelut.*

Oresunddirekt, *Parental leave when working in Denmark*

Statista, *Statistics Iceland*

Human Rights Watch, *Kazakhstan: Little Help for Domestic Violence Survivors, 17.10.2019*

Maailmanpankki (The World Bank).

World Economic Forum, *The Global Gender Gap Report, 2018*